

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Θέατρο

Τίτλος:

**«Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου
Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα»**

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.

Δημιουργός

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Χρονολογία

Οκτώβριος 2012

Διδακτική /θεματική ενότητα

Θέατρο

Διαθεματικό

Όχι

Χώρος

I. Φυσικός χώρος

Εντός σχολείου: Αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο Πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η θεματική ενότητα «Θέατρο» για την Α΄ Λυκείου τοποθετείται χρονικά το δεύτερο τετράμηνο του διδακτικού έτους. Αυτό σημαίνει ότι όλοι (μαθητές και εκπαιδευτικοί) έχουμε εξοικειωθεί με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και με τον συνδυασμό διδακτικών μεθόδων. Επίσης, οι μαθητές έχουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τα προγράμματα του Η/Υ και μεγαλύτερη ευχέρεια στη χρήση τους: πρόγραμμα

επεξεργασίας κειμένου (ΠΕΚ), πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint) και σε συνεργασία με τον καθηγητή Πληροφορικής προγράμματα αναπαραγωγής ήχου και κατασκευής μικρών βίντεο, μηχανή αναζήτησης, ανάρτηση αρχείων σε ηλεκτρονικό περιβάλλον (Wiki, ιστολόγιο κ.ά.). Το εργαστήριο Πληροφορικής πρέπει να διατίθεται για συγκεκριμένες διδακτικές ώρες. Αυτό προϋποθέτει προγραμματισμό και συνεργασία με τους συναδέλφους. Επίσης, απαιτούνται βιντεοπροβολέας (projector) και φορητοί Η/Υ, όταν το μάθημα διεξάγεται στη σχολική αίθουσα. Επιπλέον, η διδακτική ώρα χρειάζεται να διαρκεί 50 λεπτά.

Η προετοιμασία του εκπαιδευτικού: ένα διδακτικό σενάριο απαιτεί πάντα πολύωρη προετοιμασία από τον εκπαιδευτικό. Ο εκπαιδευτικός συγκεντρώνει, επεξεργάζεται, εξειδικεύει και εφαρμόζει ένα υλικό με αναφορά πάντα τους μαθητές – έφηβους που έχει απέναντί του. Για το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο, το υλικό σε κείμενα (απλά και πολυτροπικά) είναι ιδιαίτερα μεγάλης έκτασης. Για αυτό οι ώρες της επεξεργασίας, της εξειδίκευσης στους στόχους του σεναρίου, και στο πώς θα εφαρμοστεί το επιλεγμένο υλικό είναι πολλές.

Οι μαθητές έχουν μια γνωστική βάση από την αντίστοιχη ενότητα της Β΄ Γυμνασίου ως προς τα γνωρίσματα του θεατρικού λόγου. Η γνωστική αυτή βάση συμπληρώνεται. Επίσης, θεωρείται αναγκαία η γνώση των αφηγηματικών τεχνικών.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το διδακτικό σενάριο «*Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα*» στοχεύει στην «κριτική αγωγή (των μαθητών)

στον σύγχρονο πολιτισμό». Η συνομιλία θεατρικού και λογοτεχνικού κειμένου αναδεικνύει ως σύνθετο πολιτισμικό φαινόμενο τη λογοτεχνία. Το λογοτεχνικό αφήγημα «Παραμύθι χωρίς όνομα» της Π. Δέλτα και το θεατρικό έργο *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη, κείμενα χαρακτηριστικά της ιστορικότητας και του ήθους των δημιουργών, συντείνουν στη διαμόρφωση και ανάδειξη της ιστορικότητας των αναγνωστών-μαθητών. Η Πηνελόπη Δέλτα στο αφήγημα «Παραμύθι χωρίς όνομα», μια αλληγορία για την πολιτική και κοινωνική κατάσταση της Ελλάδας του 1909-1910 και ο Ι. Καμπανέλλης στο θεατρικό *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, της δεκαετίας του '60, όπου το «Παραμύθι...» γίνεται ιστορία για μεγάλους, αποτυπώνουν την εποχή τους (γεγονότα-ιδέες). Στην τάξη οι μαθητές, σε μια ατμόσφαιρα διαλόγου και συνεργασίας, διαβάζουν τα κείμενα, τα νοηματοδοτούν, αναδεικνύουν το αξιακό τους σύστημα και αντιλαμβάνονται τη διαχρονικότητά τους μέσα από τα πρόσωπα, τις καταστάσεις, τα τραγούδια, την αφηγηματική τεχνική των δημιουργών.

Το διδακτικό σενάριο αναπτύσσεται σε τρεις φάσεις: *πριν την ανάγνωση* τρεις (3) ώρες, *ανάγνωση* έξι (6) ώρες, *μετά την ανάγνωση* τρεις (3) ώρες. Στην Α' φάση, *πριν την ανάγνωση*, προσπαθούμε να ανασυστήσουμε την ατμόσφαιρα της εποχής του έργου με τα ιστορικά, πολιτικά, πολιτισμικά γεγονότα και να αναδείξουμε την άποψη ότι οι καλλιτέχνες είναι η εποχή τους, εμμένοντας στη σχέση του θεάτρου με την Ιστορία, όπως την γράφει η καθημερινότητα. Παρουσιάζουμε στοιχεία της προσωπικότητας και του έργου των δύο δημιουργών (Π. Δέλτα και Ι. Καμπανέλλη) και με την επίσκεψη στο ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου εντοπίζουμε: 1. τον τρόπο που συνομιλούν τα δύο κείμενα (πρώτα στοιχεία) και 2. την παράστασή τους. Τις έξι (6) επόμενες διδακτικές ώρες με βάση τα φύλλα εργασίας τόσο στην τάξη όσο και στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος (Wiki) διαβάζουμε τα κείμενα των Π. Δέλτα και Ι. Καμπανέλλη και αναδεικνύουμε την υπόθεση, τη δομή, τα πρόσωπα-χαρακτήρες και το ήθος τους, τις αξίες, την τεχνική της γραφής τους, τη γλώσσα. Η επεξεργασία γίνεται με τη συνεργασία και τον διάλογο των ομάδων και την παρέμβαση του εκπαιδευτικού (ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας, μετωπική διδασκαλία,

διάλογος). Το διδακτικό σενάριο ολοκληρώνεται με την παράσταση αποσπάσματος του έργου του Ι. Καμπανέλλη και την παρουσίαση της συνθετικής εργασίας των μελών των ομάδων, με την οποία και διαπιστώνουμε, αν οι μαθητές-αναγνώστες μπόρεσαν να αντιληφτούν, ότι η λογοτεχνία μπορεί να δώσει εργαλεία κατανόησης του κόσμου και συγκρότησης της υποκειμενικότητας μας.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η ανάγνωση κάθε κειμένου, λογοτεχνικού και μη, υπογραμμίζει τον διάλογο που ανοίγεται μεταξύ κειμένου και αναγνώστη αλλά και μεταξύ κειμένου και άλλων κειμένων. Αποτέλεσμα του διαλόγου στη σχολική τάξη είναι η κατάκτηση πολιτισμικών δεξιοτήτων. Το σενάριο μας ως διδακτική πρόταση παρακολουθεί τη συνομιλία του θεατρικού έργου του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* με το λογοτεχνικό αφήγημα της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*. Η συνομιλία αναδεικνύει τις αξίες/ιδέες, που τα κείμενα πραγματεύονται, το ήθος των προσώπων, που διαμορφώνεται, τον τρόπο που ο κάθε συγγραφέας χρησιμοποιεί για να δομήσει το κείμενό του. Οι μαθητές, διαβάζοντας τα κείμενα με τη συγκεκριμένη προοπτική, αντιλαμβάνονται τη συνύπαρξη – αλληλεπίδραση του ατομικού με το συλλογικό στοιχείο, το εγώ από τη μια μεριά, το σύνολο, η κοινότητα από την άλλη και η μεταξύ τους σχέση, που γράφει την Ιστορία. Έτσι συνειδητοποιούν ότι ο καθένας τους είναι μέρος του όλου (της κοινότητας) και ότι η προσωπική παρέμβαση είναι ανάγκη της κοινωνικής και πολιτισμικής ζωής.

Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία επιβεβαιώνει: α) την ανάγκη της προσωπικής συμμετοχής στην κοινότητα, β) την προσπάθεια κατάκτησης της γνώσης με την προσωπική έρευνα, την κριτική και τον συνδυασμό των κατακτημένων γνώσεων. Η παράλληλη αξιοποίηση των ΤΠΕ δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες μέσα από κείμενα λογοτεχνικά και μη, θεατρικές παραστάσεις, βίντεο, πίνακες ζωγραφικής, τραγούδια κ.ά. Ο μαθητής – αναγνώστης γίνεται ερευνητής – δημιουργός.

Ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει, διαμορφώνει την ατμόσφαιρα μάθησης στην τάξη αλλά και στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος (Wiki) και διαλεκτικά καθοδηγεί τους μαθητές να συνεργαστούν, να στοχαστούν και να αναστοχαστούν, και τελικά να εκφραστούν κριτικά και δημιουργικά, φανερώνοντας την προσωπική κατάκτηση των πολιτισμικών δεξιοτήτων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώκουμε οι μαθητές:

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

- Να γνωρίσουν τον θεατρικό συγγραφέα Ιάκωβο Καμπανέλλη.
- Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένα πολιτικά και κοινωνικά περιβάλλοντα, συμβάλλουν στη δημιουργία θεατρικών κειμένων με ανάλογο αξιακό σύστημα, επιβεβαιώνοντας την άποψη ότι θέατρο και ιστορία είναι παράλληλα.
- Να αναδείξουν το αξιακό σύστημα των έργων: Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και Πηνελόπη Δέλτα, «Παραμύθι χωρίς όνομα».
- Να αναστοχαστούν για τον ρόλο της τέχνης στην προσπάθεια αναζήτησης διεξόδου στην καθημερινότητά τους.

Γνώσεις για τη γλώσσα/λογοτεχνία

- Να γνωρίσουν τον τρόπο που συνομιλούν ένα λογοτεχνικό και ένα θεατρικό κείμενο, με παράδειγμα το έργο του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και το αφήγημα της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*.
- Να κατανοήσουν τη δομή του θεατρικού έργου και τον ρόλο των δραματουργικών στοιχείων (οι χαρακτήρες-πρόσωπα, η σύγκρουση, ο τόπος και ο χρόνος).
- Να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο των στίχων/τραγουδιών στο θεατρικό κείμενο του Ι. Καμπανέλλη και να αντιληφθούν τη θεατρική παράσταση ως σύνθετο καλλιτεχνικό προϊόν. Η ποίηση του Ι. Καμπανέλλη και η μουσική του Μ. Χατζιδάκι.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας οι μαθητές θα μπορούν:

- Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία που συνθέτουν τη θεατρική παράσταση και να τα σχολιάζουν (μουσική, υποκριτική ικανότητα ηθοποιών, χορός, σκηνογραφία.)
- Να διακρίνουν την ποιότητα του θεατρικού κειμένου από την ποιότητα μιας θεατρικής παράστασης (το λογοτεχνικό κείμενο και πώς παρασταίνεται).
- Να παραβάλλουν ένα θεατρικό έργο με ένα λογοτεχνικό κείμενο (ομοιότητες, διαφορές, προσθέσεις, αφαιρέσεις, διαφοροποιήσεις ρόλων, χαρακτήρων, καταστάσεων, γεγονότων.)
- Να εντοπίζουν και να κατανοούν το δραματικό στοιχείο σε ένα θεατρικό έργο.
- Να αντιληφθούν την αισθητική απόλαυση μιας θεατρικής παράστασης.
- Να εκφραστούν με τις δικές τους δραματικές ικανότητες.
- Να απαντήσουν στο ερώτημα: είναι η Τέχνη η «παραμυθία» στα αδιέξοδα της καθημερινότητας;

Επίσης, με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, όταν ολοκληρωθεί η διδασκαλία του συγκεκριμένου σεναρίου, οι μαθητές θα μπορούν:

- Να αντιμετωπίζουν κριτικά τις πληροφορίες που αναζητούν στο διαδίκτυο για το θέατρο (θεατρικά κείμενα, θεατρικές παραστάσεις).
- Να επισκέπτονται το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου και την ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου και άλλων μεγάλων θεάτρων.
- Συνεργαζόμενοι, να παράγουν γραπτό λόγο σε διάφορες μορφές (απλή παράγραφο, άρθρο, δοκίμιο, συνθετική εργασία) με το Πρόγραμμα Επεξεργασίας Κειμένου.
- Να παράγουν πολυτροπικά κείμενα ή να τρέπουν απλά κείμενα σε πολυτροπικά αξιοποιώντας τις δυνατότητες του Προγράμματος Επεξεργασίας Κειμένου.
- Να οπτικοποιούν κείμενα ή αποσπάσματα κειμένων με το πρόγραμμα παρουσίασης (PowerPoint).
- Να παράγουν τον ιδιότυπο ηλεκτρονικό λόγο του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint).
- Να αναρτούν τις εργασίες τους σε ηλεκτρονικό περιβάλλον (ιστολόγιο, Wiki, ηλεκτρονική εφημερίδα).

- Να συνεργάζονται, να ανταλλάσσουν απόψεις και να δουλεύουν ως ομάδα και εκτός σχολικής αίθουσας σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον (Wiki).

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εφαρμόζεται σε τρεις φάσεις (*πριν την ανάγνωση, ανάγνωση, μετά την ανάγνωση*) και στηρίζεται σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων όπου κεντρική θέση κατέχει η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Οι μαθητές, βάσει των δραστηριοτήτων των φύλλων εργασίας, επικοινωνούν, συνεργάζονται και δημιουργούν στην αίθουσα διδασκαλίας και στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος (Wiki) μεταξύ τους και με τον διδάσκοντα. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί και επιλύει απορίες, στηρίζει την έρευνα, παρεμβαίνει καθοδηγητικά (όπου κρίνεται αναγκαίο), θέτει ερωτήματα. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας απλών και πολυτροπικών κειμένων σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, κριτικής αντιμετώπισης των πληροφοριών και εμβάθυνσης του γνωστικού αντικειμένου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Την πολιτική και κοινωνική διάσταση του θεάτρου, ως μορφή τέχνης, αναδεικνύει η συνομιλία των έργων: Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* και Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα*. Οι περιπέτειες της «χώρας των Μοιρολατρών» της Π. Δέλτα, με όλη τη μαγεία του φανταστικού, γίνονται στο έργο του Ι. Καμπανέλλη *Ιστορία*. Η τέχνη του θεάτρου στον διάλογο με τη λογοτεχνία δίνει τη δυνατότητα «να συνδεθούμε, να συγκινηθούμε, να αγγίξουμε ο ένας τον άλλο, να νιώσουμε μαζί μια αλήθεια...» (Κάρολος Κουν)¹. Οι έφηβοι μαθητές αμφισβητούν, κρίνουν, αναζητούν την αλήθεια στην προσπάθειά τους να διαμορφώσουν την ταυτότητά τους. Έτσι η συνειδητοποίηση

¹ Απόσπασμα από τη διάλεξη που δόθηκε στις 17 Αυγούστου 1943 για τον Όμιλο των Φίλων του «Θεάτρου Τέχνης», <http://www.theatro-technis.gr/SimplePage.aspx?Id=1>.

ότι η τέχνη του θεάτρου μάς καλεί να σκεφτούμε ατομικά και συλλογικά για ό,τι μας αφορά θα τους προτρέψει στη συμμετοχή και στη δημιουργία.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο εντάσσεται στη διδακτική ενότητα «Θέατρο» της Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου ([Νέο Πρόγραμμα Σπουδών](#)). Επίσης, λογοτεχνικός διάλογος και ειδικά ο θεατρικός διάλογος παρουσιάζεται στο κεφάλαιο «Διάλογος» της *Έκφρασης- Έκθεσης* της Α΄ Λυκείου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

- Μηχανή αναζήτησης (Google) και φυλλομετρητής (Mozilla Firefox, Google Chrome, κ.α.): οι μαθητές επισκέπτονται το ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου, την ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου και άλλων μεγάλων θεάτρων και γενικότερα αναζητούν πληροφορίες στο διαδίκτυο για το Θέατρο (θεατρικά κείμενα, θεατρικές παραστάσεις).
- Ηλεκτρονικά λεξικά του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: οι μαθητές υποστηρίζονται στον τομέα της κατανόησης των πληροφοριών και στην εμπάθυνσή τους με απώτερο στόχο την κριτική αποτίμησή τους.
- Επεξεργαστής κειμένου: οι μαθητές ατομικά ή και συνεργαζόμενοι παράγουν γραπτό λόγο σε διάφορες μορφές (απλή παράγραφο, άρθρο, δοκίμιο, συνθετική εργασία), δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα ή τρέπουν απλά κείμενα σε πολυτροπικά αξιοποιώντας τις δυνατότητες του προγράμματος.
- Πρόγραμμα Δημιουργίας Παρουσιάσεων (PowerPoint): οι μαθητές οπτικοποιούν κείμενα ή αποσπάσματα κειμένων, ενώ έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν και τον ιδιότυπο ηλεκτρονικό λόγο του προγράμματος παρουσίασης, όπου είναι αναγκαίος.
- Wiki: οι μαθητές συνεργάζονται, ανταλλάσσουν απόψεις, αναρτούν τις εργασίες τους και δουλεύουν ως ομάδα και εκτός σχολικής αίθουσας.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΛ Γ' Λυκείου

Ιάκωβος Καμπανέλλης, [«Το παραμύθι χωρίς όνομα»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός των σχολικών εγχειριδίων

Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Θέατρο*, τ. Β. Αθήνα: Κέδρος, 1979.

Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Θέατρο*, τ. Η. Αθήνα: Κέδρος, 2010.

Πηνελόπη Δέλτα, *Παραμύθι χωρίς όνομα* [1910]. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 1995.

Υποστηρικτικό υλικό

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Γεωργουσόπουλος, Κ. 2012. Θέατρο, ιστορία: παράλληλα. *Τα Νέα*, 04-08-2012.
<http://www.tanea.gr/vivliodromio/?aid=4742906>

Καμπανέλλης, Ι., Το θέατρο είναι ένα «μεγαλοφυές ψεύδος» που μας ανεβάζει ψηλά για να συναντήσουμε τον καλύτερο εαυτό μας [[συνέντευξη](#) του Ι. Καμπανέλλη]

Καμπανέλλης, Ι., *Από σκηνής και από πλατείας*, 175-176. Αθήνα: Καστανιώτης, 1990.

Η Ελλάδα τον 20^ο αιώνα [σειρά στο ένθετο *Επτά Ημέρες-Καθημερινή* της εφημερίδας *Καθημερινή* που δημοσιεύθηκε στα τέλη του 1999 και αφορά την ιστορία της Ελλάδας στον 20^ο αιώνα]. Συγκεκριμένα: «Ελλάδα 1900-1910», «Ελλάδα 1950-1960», «Ελλάδα 1960-1965».

Τα κείμενα για τον Ι. Καμπανέλλη στον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) για τη ζωή και το έργο του.

Βίντεο

Απόσπασμα από [συνέντευξη](#) του Ι. Καμπανέλλη στη διεθνή οργάνωση «Σκυτάλη της μνήμης».

[Πηνελόπη Δέλτα: Το πρόσωπο – Η εποχή – Το έργο](#)

Από το ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ: Εκπομπές που αγάπησα: [Πηνελόπη Δέλτα](#), Παιδικές αναμνήσεις: [Τα βιβλία της Πηνελόπης Δέλτα](#), Εποχές και συγγραφείς: [Πηνελόπη Δέλτα](#). [Παραμύθι χωρίς όνομα](#) [παράσταση της Κεντρικής Σκηνής του Εθνικού Θεάτρου (1995) από το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου]

Πηνελόπη Δέλτα: [Παραμύθι χωρίς όνομα](#) [σύντομο βίντεο (τρέιλερ) της παράστασης που ανέβηκε στην Παιδική Σκηνή-«Κατίνα Παξινού» του Εθνικού Θεάτρου (2010)].

Τραγούδια

Η μουσική του Μ. Χατζηδάκι για τα τραγούδια του Ι. Καμπανέλλη στο θεατρικό έργο *Το παραμύθι χωρίς όνομα* [στον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) του].

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Α' φάση: Πριν από την ανάγνωση (3 ώρες)

Κρίνεται αναγκαίο να αφιερωθούν στη φάση αυτή τρεις διδακτικές ώρες, καθώς οι μαθητές είναι ανάγκη να γνωρίσουν τα πολιτικά, ιστορικά και πολιτισμικά γεγονότα των δεκαετιών 1900-1910, 1950-1960, με στόχο την κατανόηση των δύο κειμένων και την εμβάθυνση σε αυτά.

1^η ώρα

Η πρώτη διδακτική ώρα του σεναρίου γίνεται στο εργαστήριο της Πληροφορικής. Στη συγκεκριμένη διδακτική ώρα οι μαθητές δε χωρίζονται σε ομάδες. Ο εκπαιδευτικός εντάσσει το σενάριο ως προς το περιεχόμενο στη διδακτική ενότητα «Θέατρο» και γνωστοποιεί:

1. Τον τίτλο: *Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.*

2. Το ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος (Wiki).

Α. Αρχικά επισκεπτόμαστε συγκεκριμένες ηλεκτρονικές διευθύνσεις² και με ερωτήσεις προς τους μαθητές προσπαθούμε να παρουσιάσουμε τα πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά γεγονότα των χρόνων 1900-1910 και 1950-1965. Ενδεικτικά αναφέρουμε: *Ποια η εικόνα της Ελλάδας μετά την ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 και την επιβολή του διεθνούς οικονομικού ελέγχου στα οικονομικά της χώρας; Ποια τα δύο μεγάλα ζητήματα που υπογραμμίζουν την ανάγκη για εθνική ολοκλήρωση; Ποια πολιτική προσωπικότητα θα αναδειχθεί με την είσοδο του 20ου αιώνα; Το κίνημα στο Γουδί τον Αύγουστο του 1909 τι υπογράμμισε για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα; Στις αρχές του 20ου αιώνα το γλωσσικό ζήτημα συνδέεται με τη γενικότερη προαγωγή της ελληνικής κοινωνίας; Ποιες λογοτεχνικές προσωπικότητες σηματοδούν τη συγκεκριμένη δεκαετία; Ποια είναι η μεγάλη πρόκληση για την ελληνική κοινωνία τη δεκαετία 1950-1960; Ποιο εθνικό θέμα αναδεικνύεται; Ποιες πολιτικές προσωπικότητες αναλαμβάνουν καθοριστικό ρόλο; Ποιες είναι οι τρεις λογοτεχνικές γενιές που συνυπάρχουν τη συγκεκριμένη δεκαετία; Ποια δραστηριότητα παρουσιάζεται στον χώρο του θεάτρου και της μουσικής;*

Στόχος μας είναι να κατανοήσουν οι μαθητές ότι οι καλλιτέχνες είναι η εποχή τους· ότι πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά γεγονότα μπορούν να ανιχνεύονται σε όλες τις εκφάνσεις της τέχνης, άρα και στη λογοτεχνία. Και αυτό θα προσπαθήσουμε να το κατανοήσουν με τα λογοτεχνικά κείμενα Παραμύθι χωρίς όνομα της Π. Δέλτα και Το παραμύθι χωρίς όνομα του Ι. Καμπανέλλη. Πώς διαβάζουμε την εποχή και τα χαρακτηριστικά της στα συγκεκριμένα κείμενα; Στην τελευταία του συνέντευξη ο Ι. Καμπανέλλης αναφέρει emphatically απευθυνόμενος προς τους νέους «ο πολιτισμός πρέπει να είναι η ζωή του ανθρώπου πάνω στη γη...». Γράφουμε την άποψη του Ι.

² <http://wwk.kathimerini.gr/kath/7days/1999/10/17101999.pdf> (Η Ελλάδα τον 20ο αιώνα: η δεκαετία 1900-1910)

<http://www.scribd.com/doc/76244662/%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91-1950-1960>(Η Ελλάδα τον 20ο αιώνα: η δεκαετία 1950-1960).

<http://www.scribd.com/doc/76246508/%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91-1960-1965>(Η Ελλάδα τον 20ο αιώνα: η δεκαετία 1960-1965).

Καμπανέλλη στον πίνακα. Τρέπουμε την πρόταση σε ερωτηματική: «γιατί ο πολιτισμός πρέπει να είναι η ζωή του ανθρώπου πάνω στη γη;». Προσπαθώντας να απαντήσουμε εντοπίζουμε και καταγράφουμε τη σχέση Πολιτισμός-Ζωή/ Τέχνη-Ιστορία/ Θέατρο-Ιστορία.

Έπειτα, μοιράζουμε σε φωτοτυπία το απόσπασμα συνέντευξης του Ι. Καμπανέλλη:

— Πώς οδηγηθήκατε στο θέατρο;

— Πώς οδηγήθηκα στο θέατρο! Πραγματικά δεν ξέρω. Και να σάς πω γιατί. Τότε στον πόλεμο μού 'χε έρθει η ιδέα να γίνω ηθοποιός, αλλά μού πέρασε κι έφυγε. Μετά το στρατόπεδο συγκεντρώσεως, πάλι θέλησα ν' ασχοληθώ με το θέατρο, αλλά πάλι σαν ηθοποιός. Δεν σκέφτηκα να κάτσω να γράψω θεατρικά έργα. Τώρα γιατί μού 'ρθε να γίνω ηθοποιός, είναι λίγο περίεργο και δεν το ξέρω, δεν μπορώ να το εντοπίσω, να το προσδιορίσω. Γιατί εκείνη την εποχή, ούτε πολύ θέατρο είχα δει για να πω ότι είχα ενθουσιαστεί, ούτε υπήρχανε οι βεντέτες που θα μπορούσαν να ήταν για το λαό πρότυπα ζωής. Κοντολογίς, σχεδόν δεν το ξέρω γιατί και πώς. Βέβαια αυτό δεν είναι πολύ ωραία απάντηση, αλλά είναι ή αλήθεια.

Νομίζω όμως, ότι το θέατρο θα πρέπει να στηρίζεται κάπου αλλού σ' ένα «κουσούρι». Στην επιθυμία, ίσως, να μιλήσεις σε πολύ κόσμο από κάπου, από κάποιο βήμα. Γιατί σε πολύ κόσμο, σε πλήθος, μιλάνε και ο ηθοποιός και ο συγγραφέας. Μάλιστα ο τελευταίος μιλάει με πιο λανθάνοντα πολιτικό τρόπο απ' ό,τι μιλάει ο πεζογράφος ή ο ποιητής. Και ίσως αυτό να ήταν και το δικό μου κίνητρο· να μιλήσω στους πολλούς. Και αυτό νομίζω ότι θα πρέπει να διαμορφώθηκε μέσα στο στρατόπεδο.

— Λέτε δηλαδή να σας επηρέασε ή ομαδικότητα που υπήρχε στο στρατόπεδο;

— Αυτή καθόρισε οπωσδήποτε τον τρόπο που έγραψα. Δηλαδή όλα μου τα έργα είναι έργα με απέχθεια για τις ιδιωτικές ιστορίες....» (Ι. Καμπανέλλης, *Από σκηνής και από πλατείας*. Αθήνα: Καστανιώτης, 1990, 37-38).

Την ατομική ανάγνωση ακολουθεί συζήτηση. Ενδεικτικές ερωτήσεις προς τους μαθητές: *Παρακολουθήσαμε την απάντηση του Ι. Καμπανέλλη στο ερώτημα «τι θα συμβουλευάτε τους νέους;» από συνέντευξη που παραχώρησε το 2011, και διαβάσαμε την απάντησή του στο ερώτημα «Πώς οδηγηθήκατε στο θέατρο;» από άλλη συνέντευξη του το 1978. Τις δυο συνεντεύξεις χωρίζει ο χρόνος. Τι είναι εκείνο που τις ενώνει; Πού αναφέρεται ο Ι. Καμπανέλλης στις συνεντεύξεις του; Αντιλαμβάνεστε ότι η σχέση Ιστορίας και δημιουργού είναι σχέση ζωής; Ευαισθητοποιεί το συλλογικό το ατομικό στοιχείο και με ποιο τρόπο εκφράζεται στην περίπτωση του Ι. Καμπανέλλη;*

Στο τέλος της διδακτικής ώρας:

1. Θέλουμε να φανεί καθαρά ο άξονας που θα διαπερνά το σενάριο στην εξέλιξή του: η συμφιλίωση του ατομικού και συλλογικού στοιχείου μέσω του θεάτρου. Το θέατρο και η Ιστορία.
2. Μοιράζουμε το [φύλλο εργασίας](#), κοινό για όλους τους μαθητές. Στόχος του είναι ο αναστοχασμός των μαθητών στα ζητήματα που θέσαμε.
3. Οι πρώτες σκέψεις των μαθητών θα αναρτηθούν στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος μετά την 1^η διδακτική ώρα.

2^η ώρα

Δύο προσωπικότητες – δύο εποχές: Ι. Καμπανέλλης – Π. Δέλτα

Σκιαγραφούμε το πορτρέτο των δύο δημιουργών: του Ιάκωβου Καμπανέλλη και της Πηνελόπης Δέλτα. Δουλεύουμε στο εργαστήριο της Πληροφορικής με πέντε ομάδες των πέντε μαθητών και με φύλλα εργασίας για κάθε ομάδα, που δίδονται στην αρχή της διδακτικής ώρας. Ορίζουμε τον συντονιστή της κάθε ομάδας.

1η Ομάδα: Οι βιογράφοι του Ι. Καμπανέλλη.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγούνται στον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) για τη ζωή και το έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη. Στόχος τους είναι: 1) να παρουσιάσουν τους σημαντικούς σταθμούς της ζωής του θεατρικού συγγραφέα, βάσει των βιογραφικών στοιχείων της ιστοσελίδας, 2) να αναδείξουν το ήθος και την προσωπικότητά του διαβάζοντας συνεντεύξεις και κείμενα του.

2η Ομάδα: Οι θεατρολόγοι.

Ο Ι. Καμπανέλλης και το θέατρο.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγούνται στις παρακάτω σελίδες του επίσημου διαδικτυακού χώρου για τη ζωή και το έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη:

http://www.kambanellis.gr/?page_id=29

http://www.kambanellis.gr/?page_id=36

http://www.kambanellis.gr/?page_id=40

Στόχος τους είναι μια πρώτη γνωριμία με το πλούσιο θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη και τις παραστάσεις των έργων του. Για αυτό επισκέπτονται και το [Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου](#). Επιλέγουν την ενότητα με το οπτικοακουστικό υλικό για τα έργα του Ι. Καμπανέλλη και επιλεκτικά παρακολουθούν αποσπάσματα από τις παραστάσεις των έργων: *Παραμύθι χωρίς όνομα*, *Εβδομη μέρα της δημιουργίας*, *Ο αόρατος θίασος*, *Ο Δείπνος*.

Διαπιστώνεται ότι το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη ανέβηκε και συνεχίζει να ανεβαίνει στη σκηνή από πολλούς σκηνοθέτες και συζητούν τι μπορεί να σημαίνει αυτό. Ο εκπαιδευτικός στη συζήτηση παρεμβαίνει με την υπενθύμιση των λόγων του Ι. Καμπανέλλη:

Κάθε τόπος γεννά τα δικά του έργα. Κι αυτά είναι το αντίκρυσμα της πραγματικότητας, έτσι όπως τη βλέπουν οι συγγραφείς του κάθε τόπου... Ο συγγραφέας φέρνει στη σκηνή καταστάσεις από τη ζωή, διερευνημένες από τον ίδιο, ως το σημείο εκείνο που μπορεί ν' αποτελούν διαπιστώσεις τόσης σημασίας, ώστε να παραληφθούν από τον θεατή σαν μέσο για παραπέρα προσπάθεια αυτογνωσίας... το θέατρο είναι δημιούργημα της ίδιας ανθρώπινης ανάγκης³.

Η παρέμβαση στοχεύει στο να κατανοήσουν οι μαθητές ότι πρόκειται για ένα θεατρικό έργο που καλύπτει θέματα της καθημερινότητας, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα στις πολιτικές, κοινωνικές, ιστορικές και οικονομικές συνθήκες. Η εποχή που έζησε ο Ι.

³ Βλ. Ι. Καμπανέλλη, *Από σκηνής και από πλατείας*, 175-176. Αθήνα: Καστανιώτης, 1990.

Καμπανέλλης και τον διαμόρφωσε καθρεφτίζεται στο έργο του. Οπότε, επιβεβαιώνεται η άποψη που τέθηκε από την 1η διδακτική ώρα, ότι δηλαδή «ο καλλιτέχνης είναι αυτός ο ίδιος η εποχή του».

3η Ομάδα: Οι φίλοι του κινηματογράφου και της μουσικής.

Ο Ι. Καμπανέλλης και ο κινηματογράφος. Ο Ι. Καμπανέλλης στιχουργός.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγούνται στις παρακάτω σελίδες του επίσημου διαδικτυακού χώρου για τη ζωή και το έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη: http://www.kambanellis.gr/?page_id=55 και http://www.kambanellis.gr/?page_id=59.

Στόχος τους είναι η πληροφόρηση για τη συμβολή του Ι. Καμπανέλλη στον νεότερο ελληνικό κινηματογράφο ως σεναριογράφου και σκηνοθέτη μέσα από τον κατάλογο των κινηματογραφικών έργων του. Η αναζήτηση στο YouTube τρέιλερ ή και βίντεο των κινηματογραφικών έργων του συμπληρώνει την πρώτη εικόνα, που δημιουργούν, για τη σχέση του Ι. Καμπανέλλη με τον κινηματογράφο. Μέσα από την αναζήτηση στο YouTube γνωρίζουν και τον στιχουργό Ι. Καμπανέλλη και τη συνεργασία του με τους συνθέτες: Μ. Χατζηδάκι, Μ. Θεοδωράκη, Στ. Ξαρχάκο, Ν. Μαμαγκάκη. Η επίσκεψη των μελών της ομάδας στον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) για τον Μ. Χατζηδάκι τους δίνει τη δυνατότητα να ακούσουν τη μελοποίησή του για τους στίχους του θεατρικού έργου *Το παραμύθι χωρίς όνομα*.

4η Ομάδα: Οι βιογράφοι της Π. Δέλτα.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγούνται στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://www.youtube.com/watch?v=2fc49LbdLoU&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=SNYRxcEeR-s&feature=related>

Στόχος τους είναι η παρουσίαση σημαντικών σταθμών της ζωής της Πηνελόπης Δέλτα και η ανάδειξη του ήθους και της προσωπικότητάς της. Ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει τα πρώτα λεπτά της ώρας δίνοντας κάποια ερωτήματα, που βοηθούν την ομάδα στην επιλογή των απαραίτητων στοιχείων για την σύνθεση της προσωπογραφίας της Π. Δέλτα. Ενδεικτικές ερωτήσεις: *Πώς το περιβάλλον της ελληνικής παροικίας της Αλεξάνδρειας έθεσε τους άξονες διαμόρφωσης της Π. Δέλτα; Πώς η Π. Δέλτα απέκτησε το*

αίσθημα του καθήκοντος ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της; Πώς επέδρασε το αυστηρό οικογενειακό περιβάλλον στην ψυχοσύνθεση της; Πώς χάραξε τη ζωή της η γνωριμία της με τον Ελευθέριο Βενιζέλο; Γιατί έδωσε η ίδια τέλος στη ζωή της το Μάιο του 1941;

5η Ομάδα: Η Πηνελόπη Δέλτα και η εποχή της.

Επισκεπτόμαστε την ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.ert-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx?tid=0000007419&tsz=0&autostart=0>

(02-02.22 / 03-03.20 / 09.57-10.18 / 13.22-14.45 / 16.00-16.16 / 19.58-20.24 / 20.55-22.20 / 45.12-51.06) για να αναδείξουμε: 1. τη σχέση της Πηνελόπης Δέλτα με το γλωσσικό ζήτημα και 2. τον ιδεολογικό προσανατολισμό της. Ένας τέτοιος προσανατολισμός μπορεί να υπάρξει σήμερα; Αν ναι γιατί; Και αν όχι γιατί σήμερα ένας τέτοιος προσανατολισμός θεωρείται «ξεπερασμένος»; Ο εκπαιδευτικός δίδει διευκρινίσεις στην ομάδα για τους όρους «ιδεολογικό προσανατολισμό» και «ξεπερασμένος». Επίσης υπογραμμίζει στην ομάδα ότι η Π. Δέλτα θέλησε μέσα από τα βιβλία της να γνωστοποιήσει αρχές που η ίδια θεωρούσε σωστές όπως: η αγάπη για την πατρίδα, η πίστη στον βασιλιά, η υπακοή στους ανωτέρους, η εντιμότητα, η ηθική ακεραιότητα, η πίστη στην αλήθεια κ.ά.

Επιπλέον, θέλησε να στηρίξει τη δημοτική και τον αγώνα των δημοτικιστών. Με τον διάλογο που ακολουθεί θέλουμε να αναδείξουμε τη συμμετοχή της Π. Δέλτα στον αγώνα για την επικράτηση της Δημοτικής, και την παρουσία της στην εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτική ζωή καθώς πρωτοστάτησε στο κίνημα του εκπαιδευτικού δημοτικισμού και συνδεόταν με φιλία με τους πρωταγωνιστές των ιστορικών εξελίξεων και πολιτικών μεταβολών στην Ελλάδα.

Όπως αναφέρθηκε, οι μαθητές δουλεύουν σε ομάδες με φύλλα εργασίας. Η παρουσίαση των εργασιών είναι προφορική βάσει των σημειώσεων, που η ομάδα παρήγαγε στη διάρκεια της διδακτικής ώρας. Διαρκεί περίπου 10 λεπτά και γίνεται στο τέλος της διδακτικής ώρας. Η σύνταξη των γραπτών απαντήσεων των ασκήσεων, που προτείνουν τα φύλλα εργασίας, θα γίνει μετά το τέλος της διδακτικής ώρας και θα ακολουθήσει η ανάρτησή τους στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος με στόχους:

1. Όλοι οι μαθητές να διαβάσουν τα κείμενα των απαντήσεων και 2. συνεργαζόμενοι (περιβάλλον Wiki) οι συντονιστές των ομάδων ή όποιο μέλος ορίσει η ομάδα, να παρέμβουν στις παραγράφους των ομάδων, αν χρειάζεται, και να τις συνθέσουν σε ένα κείμενο με τίτλο «Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης».

3^η ώρα

I. Καμπανέλι: Το παραμύθι χωρίς όνομα - Π. Δέλτα: Παραμύθι χωρίς όνομα: οι θεατρικές παραστάσεις.

Στο εργαστήριο της Πληροφορικής δουλεύουμε και την τρίτη διδακτική ώρα. Αν δημιουργηθεί πρόβλημα με τη χρήση του εργαστηρίου Πληροφορικής, η συνεργασία και ο προγραμματισμός με τους συναδέλφους μπορεί να δώσει τη λύση. Δουλεύουμε αρχικά ως ολομέλεια.

Επισκεπτόμαστε το [Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου](#) και στην ενότητα «Παραστάσεις», εντοπίζουμε την παράσταση για το έργο του Ι. Καμπανέλλι *Το παραμύθι χωρίς όνομα*. Αμέσως μετά επισκεπτόμαστε το τμήμα «Το Εθνικό Θέατρο στην Εκπαίδευση» στην [επίσημη ιστοσελίδα](#) του Εθνικού Θεάτρου και βρίσκουμε τη θεατρική παράσταση του έργου της Πηνελόπης Δέλτα: [Παραμύθι χωρίς όνομα](#). Έπειτα παρακολουθούμε ένα πολύ σύντομο [τρέιλερ](#) της παράστασης. Στόχος των δύο επισκέψεων είναι μια πρώτη επαφή με την παράσταση των δύο κειμένων.

Αφού μοιράσουμε ρόλους, διαβάζεται στην τάξη με εκφραστική ανάγνωση το [απόσπασμα του σχολικού βιβλίου](#) ή από το βίντεο της θεατρικής παράστασης παρακολουθούμε μόνο τη δεύτερη εικόνα της Α' πράξης, «τη δίκη του σιδερά στην πλατεία»⁴ (περίπου 10 λεπτά). Λόγω της μεγάλης διάρκειας της παράστασης προτείνουμε να τη δούμε στο σπίτι.

Στη συνέχεια δουλεύουμε ως ομάδες. Τέσσερις ομάδες αναλαμβάνουν με βάση το οπτικοακουστικό υλικό του Ψηφιοποιημένου Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου να δώσουν τα χαρακτηριστικά της παράστασης του έργου *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι.

⁴ Είναι το απόσπασμα που ανθολογείται στο σχολικό βιβλίο.

Καμπανέλλη και μία ομάδα αναλαμβάνει με το οπτικοακουστικό υλικό του Εθνικού Θεάτρου να δώσει τα χαρακτηριστικά της παράστασης του έργου «*Παραμύθι χωρίς όνομα*» της Π. Δέλτα.

Επισημαίνουμε και σημειώνουμε: 1. Από την παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη, τη σκηνογραφία και τα κουστούμια της παράστασης. Είναι το έναυσμα για την πρώτη αναφορά στους συντελεστές μιας θεατρικής παράστασης.

2. Από το πρόγραμμα της παράστασης, τη σπουδαιότητά του για την κατανόηση της παράστασης, καθώς αναφέρεται στην ταυτότητά της, δίδει ουσιαστικές πληροφορίες για το θεατρικό κείμενο και τον δημιουργό του. Ειδικότερα με την ανάγνωση της κριτικής, που δέχτηκε η συγκεκριμένη παράσταση του Εθνικού Θεάτρου, διαπιστώνουμε ότι το θεατρικό κείμενο του Ι. Καμπανέλλη αποτελεί διασκευή του αφηγήματος της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* και σημειώνουμε τα πρώτα σημεία που φανερώνουν τη «συνομιλία» των δύο κειμένων. Προσπαθούμε να κατανοήσουμε και να ανιχνεύσουμε το παραμυθιακό στοιχείο και πώς αποδίδεται.

3. Από τη θεατρική παράσταση του αφηγήματος της Π. Δέλτα, τον προβληματισμό για τη δραματοποίηση ενός παιδικού λογοτεχνικού έργου 100 χρόνια μετά τη συγγραφή του και ειδικότερα αν η παράσταση μπορεί να αποδώσει το στοιχείο του παραμυθιού.

Η κάθε ομάδα δουλεύει με το δικό της φύλλο εργασίας μέσα στην τάξη. Στο τέλος της διδακτικής ώρας οι ομάδες θα παρουσιάσουν προφορικά τα πρώτα στοιχεία των απαντήσεών τους. Η ανάρτηση των κειμένων των ομάδων θα γίνει μετά το τέλος της διδακτικής ώρας με στόχο όλοι οι μαθητές να διαβάσουν τα κείμενα και συνεργαζόμενοι οι συντονιστές των ομάδων, αφού διαβάσουν και διορθώσουν, αν χρειάζεται, τις παραγράφους, να συνθέσουν ένα άρθρο με τίτλο «Π. Δέλτα, *Παραμύθι χωρίς όνομα* και Ι. Καμπανέλλης, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*: τα πρώτα στοιχεία της συνομιλίας και της παράστασής τους».

Καθώς η Α΄ φάση ολοκληρώνεται η ολομέλεια αποφασίζει τη δημιουργία φακέλου στο Wiki του μαθήματος με τον τίτλο «Δύο προσωπικότητες - δύο εποχές: Π.

Δέλτα- Ι. Καμπανέλλης» Στον φάκελο θα τοποθετηθούν τα δύο κείμενα που ήδη οι ομάδες διαμόρφωσαν: «Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα - Ι. Καμπανέλλης» (ομότιτλο του φακέλου) και «Π. Δέλτα, Παραμύθι χωρίς όνομα και Ι. Καμπανέλλης, Το παραμύθι χωρίς όνομα: τα πρώτα στοιχεία της συνομιλίας και της παράστασής τους».

Στο τέλος της διδακτικής ώρας τα μέλη των ομάδων παίρνουν: 1. τον «οδηγό ανάγνωσης» για τα δύο κείμενα, 2. το φύλλο εργασίας, που αντιστοιχεί στην ομάδα τους για την επόμενη Β΄ φάση (ανάγνωση), και 3. το φύλλο εργασίας της Γ΄ φάσης (μετά την ανάγνωση), η επεξεργασία του οποίου θα ολοκληρώσει το διδακτικό σενάριο και θα φανερώσει αν οι στόχοι πραγματοποιήθηκαν.

Ολοκληρώνοντας την Α΄ φάση

Θέλουμε οι μαθητές μας να έχουν αντιληφτεί ότι ο καλλιτέχνης είναι «αυτός ο ίδιος η εποχή του» και ότι η ανάγνωση των δύο κειμένων: *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Π. Δέλτα και *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη θα επιβεβαιώσει την άποψη. Επίσης, επιθυμούμε: 1. να έχουν γνωρίσει την Π. Δέλτα και τον Ι. Καμπανέλλη ως προσωπικότητες, καθώς και τα χαρακτηριστικά στοιχεία του έργου τους, 2. να έχουν παρακολουθήσει από το Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου αποσπάσματα από την παράσταση των συγκεκριμένων κειμένων και 3. να έχουν αντιληφτεί τα πρώτα στοιχεία της συνομιλίας των δύο κειμένων.

Αξιολόγηση της Α΄ φάσης

Στην Α΄ φάση, *πριν την ανάγνωση*, τα κριτήρια αξιολόγησης είναι: 1. Ο βαθμός προσοχής, ενδιαφέροντος και παρατηρητικότητας του μαθητή και της ομάδας όταν διαβάζουν τα συγκεκριμένα κείμενα, όταν παρακολουθούν ένα βίντεο, όταν παρατηρούν έναν πίνακα ζωγραφικής. 2. Η αφαιρετική ικανότητα του μαθητή αλλά και της ομάδας, που φανερώνεται με την κριτική διατύπωση (σχόλιο). 3. Η ικανότητα του μαθητή και της ομάδας να συνδυάζουν και να συγκρίνουν δεδομένα με στόχο να διατυπώσουν συγκεκριμένη άποψη. 4. Η συμμετοχή, προσωπική και ομαδική, στην εργασία μέσα στην αίθουσα και στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος.

Β' φάση: κυρίως ανάγνωση (6 ώρες)

Γνωστοποιούμε στους μαθητές ότι τις έξι (6) ώρες της κυρίως ανάγνωσης διαβάζουμε τα κείμενα: I. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα και Π. Δέλτα Παραμύθι χωρίς όνομα και τα επεξεργαζόμαστε χωρισμένοι σε πέντε (5) ομάδες. Οι τρεις ομάδες θέτουν στο κέντρο της ανάγνωσής τους το θεατρικό κείμενο του I. Καμπανέλλη και οι άλλες δύο το αφήγημα της Π. Δέλτα.

Για Το παραμύθι χωρίς όνομα του I. Καμπανέλλη, η 1η ομάδα αναλαμβάνει την Πρώτη Πράξη του έργου. Όλη η ομάδα θα διαβάσει την πράξη στο σπίτι. Όμως καθώς η πράξη αποτελείται από πέντε (5) «εικόνες» (σκηνές) και η ομάδα είναι πενταμελής, κάθε μέλος μπορεί να αναλάβει την «ευθύνη» για μία «εικόνα». Στόχος είναι μια ολοκληρωμένη ανάγνωση με γνώμονα τον διαμοιρασμό και τη συνεργασία. Η 2η ομάδα αναλαμβάνει τη Δεύτερη Πράξη του έργου. Όλη η ομάδα θα διαβάσει την πράξη στο σπίτι. Όμως καθώς η πράξη αποτελείται από τέσσερις (4) «εικόνες» (σκηνές) και η ομάδα είναι πενταμελής, μία «εικόνα» μπορούν να την αναλάβουν δύο άτομα (την 6η ή την 9η).

Στη συνέχεια διαμορφώνουμε στην τάξη έναν «οδηγό ανάγνωσης». Ο «οδηγός ανάγνωσης» αναφέρεται σε συγκεκριμένα θέματα. Αυτό δεν γίνεται με στόχο μια ανάγνωση σφικτά καθοδηγούμενη, αλλά για να υπάρχει μια πυξίδα στην ανάγνωση (τι διαβάζω και πώς διαβάζω). Έχω τον συγκεκριμένο στόχο για το συγκεκριμένο κείμενο, διαμορφώνω μια πορεία, που μπορεί εν μέρει να αλλάζει και να προσαρμοστεί, αλλά υπάρχουν και οι βασικοί άξονες που πρέπει να τηρούνται. Καλύπτει τα βασικά θέματα/ζητούμενα και το κάθε μέλος μπορεί να προσθέσει τις προσωπικές του επιλογές.

Ο «οδηγός ανάγνωσης» ενδεικτικά –γιατί κατά την 1η ώρα της Β' φάσης μπορούμε να προσθέσουμε ή να αφαιρέσουμε θέματα από τον «οδηγό ανάγνωσης», μετά τη συζήτηση και τις διευκρινίσεις που θα δοθούν στα μέλη των δύο ομάδων– αναφέρεται:

- Στην υπόθεση του έργου.

- Στα θέματα, που θέτει το κείμενο και στην τεχνική, που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να τα θέσει. Αναρωτιόμαστε αν σε ένα σύγχρονο θεατρικό κείμενο συναντάμε τέτοιου είδους θέματα. Αν ναι, τίθενται με τον ίδιο τρόπο;
- Στη σάτιρα και τη χρήση της ως γνώρισμα γραφής του Ι. Καμπανέλλη.
- Στον τόπο και χρόνο του κειμένου. Στον τόπο, στον χρόνο και στα πρόσωπα κάθε «εικόνας» (σκηνης) του κειμένου.
- Στη δομή του κειμένου. Στον ορισμό της «Πράξης» και της «εικόνας». Στον ρόλο του προλόγου και του epilόγου. Στον στόχο του συγγραφέα, όταν αρχίζει και τελειώνει με τραγούδι το κείμενό του.
- Στα πρόσωπα και στους χαρακτήρες. Ειδικότερα στα βασικά χαρακτηριστικά των προσώπων και στο ήθος τους.
- Στην ανάδειξη των δύο συνόλων: των αρχόντων και των αρχομένων. Στη μεταξύ τους σχέση και στην πρόσληψή της σήμερα. Πρώτες επισημάνσεις για τις αξίες που καταγράφονται στο έργο.
- Στο αξιακό σύστημα του έργου.
- Στην πρόθεση του συγγραφέα να «διδάξει», να «κηρύξει» αξίες και αλήθειες, να δείξει ότι υπάρχει το καλό και το κακό ή ότι αυτά τα δύο συνυπάρχουν, γιατί έτσι είναι η ζωή.

Επίσης σημειώνουμε και κάποια πιο ειδικά θέματα ανά εικόνα (σκηνή):

Πρώτη πράξη

1η εικόνα: Το Παλάτι. Τα χαρακτηριστικά του. Το «γκροτέσκο» στοιχείο της εικόνας. Δίνουμε εξηγήσεις για τον όρο καθώς είναι άγνωστος στους μαθητές.

2η εικόνα: Η δίκη στην πλατεία και ο τρόπος απονομής της δικαιοσύνης. Η τεχνική που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας. Η έννοια που προβάλλεται.

3η εικόνα: Ο τρόπος διαπίστωσης της αντιπαράθεσης αρχόντων/εξουσίας και λαού. Η παρουσία του λαού. Η κορύφωση της αντιπαράθεσης και η τεχνική της.

4η εικόνα: Το εύρημα της γαϊδουροκεφαλής.

5η εικόνα: Τα πρόσωπα και ο ρόλος τους στον συγκεκριμένο χώρο της ταβέρνας.

Δεύτερη πράξη

6η Εικόνα: Τα πρόσωπα. Ο ρόλος τους. Το λυρικό και δραματικό στοιχείο.

7η εικόνα: Τα πρόσωπα και τα χαρακτηριστικά τους.

8η εικόνα: Οι στοχασμοί της Φτωχομάνας και η ανάδειξη του ανθρωπιστικού στοιχείου.

Η ανάδειξη του Ανθρώπου βάσει των στοχασμών της Φτωχομάνας. Το «ειδύλλιο» Φτωχομάνας και Δασκάλου. Τα δυο πρόσωπα και η σχέση τους ως σύμβολα.

9η εικόνα: Το τέλος του πολέμου και ο πόθος της ειρήνης όπως αναδεικνύεται από τα πρόσωπα.

Η 3η ομάδα αναλαμβάνει τα τραγούδια του θεατρικού κειμένου του Ι. Καμπανέλλη. Τα μέλη διαβάζουν τα τραγούδια με άξονες: Το περιεχόμενο και τον ρόλο του κάθε τραγουδιού, που είναι ενσωματωμένο στο κείμενο. Επεξηγούμε τον όρο «λαϊκή όπερα». Η αναφορά γίνεται σε σχέση με *Το παραμύθι χωρίς όνομα*. Επισημαίνουμε ότι οι στίχοι του έργου μελοποιήθηκαν από τον Μ. Χατζηδάκι.

Πηνελόπη Δέλτα: Παραμύθι χωρίς όνομα

Δύο ομάδες η 4η και 5η διαβάζουν το αφήγημα της Π. Δέλτα. Η 4η Ομάδα διαβάζει τα δέκα (Α' - Γ') πρώτα κεφάλαια στο σπίτι και καθώς είναι πενταμελής (5), κάθε μέλος μπορεί να αναλάβει δύο κεφάλαια. Η 5η ομάδα διαβάζει τα άλλα δέκα (ΙΑ' - Κ') κεφάλαια. Όπως και η προηγούμενη θα διαβάσει τα κεφάλαια στο σπίτι και καθώς είναι πενταμελής (5), κάθε μέλος μπορεί να αναλάβει δύο κεφάλαια. Οι δύο ομάδες έχουν τον δικό τους οδηγό ανάγνωσης. Ο «οδηγός ανάγνωσης» για το αφήγημα της Π. Δέλτα ενδεικτικά αναφέρεται:

- Στην υπόθεση του έργου.
- Στα θέματα και τους προβληματισμούς που θέτει η Π. Δέλτα.
- Στη σχέση τίτλου και κειμένου. Γιατί «παραμύθι...»
- Στην Ιστορική συγκυρία του 1910 και στην έκδοση του αφηγήματος *Παραμύθι χωρίς όνομα*.
- Στις αξίες του κειμένου.
- Στον διδακτισμό του κειμένου και στον τρόπο που λειτούργησε τότε και σήμερα.

- Στην «αοριστία» τόπου και χρόνου και στα πρόσωπα του κειμένου.
- Στους αφηγηματικούς τρόπους του κειμένου.
- Στη λεκτική και καταστασιακή ειρωνεία και στον ρόλο τους στο κείμενο.
- Στη δημοτική της Π. Δέλτα. Στη θέση της για το γλωσσικό ζήτημα.

Διαβάζουμε και επεξεργαζόμαστε τα κείμενα για έξι (6) διδακτικές ώρες με τα φύλλα εργασίας που έχουν δοθεί από το τέλος της τρίτης (3ης) διδακτικής ώρας.

4^η ώρα

Διευκρινίζουμε/επεξηγούμε τον τρόπο που θα διαβάσουμε και το πώς θα χρησιμοποιήσουμε τον οδηγό ανάγνωσης. Υπογραμμίζουμε ότι ο καθένας μπορεί και πρέπει να καταθέσει και τη δική του προοπτική στην ανάγνωση. Μετά τη συζήτηση μπορούμε να αλλάξουμε ή να προσθέσουμε οτιδήποτε μας διευκολύνει για την πραγματοποίηση των στόχων μας.

Υπενθυμίζουμε τις αφηγηματικές τεχνικές και συμπληρώνουμε το θεωρητικό υπόβαθρο των μαθητών με στοιχεία για τη θεατρικότητα. Υπογραμμίζουμε: 1. τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του θεατρικού κειμένου: Πράξεις, σκηνές, εικόνες του έργου, πρόσωπα - ρόλοι, χώρος - χρόνος, σκηνογραφικές οδηγίες, διάλογος. Είναι τα στοιχεία που φανερώνονται με την πρώτη ματιά στο θεατρικό κείμενο και προϊδεάζουν για τη δομή του. 2. Τα δομικά χαρακτηριστικά: Διάλογος (προωθεί τη δράση), δράση και πλοκή, συγκρούσεις, δραματικές καταστάσεις, χαρακτήρες (καθορίζουν τη συμπεριφορά των ηρώων).

Με την επισήμανση ότι κάθε θεατρικό κείμενο ολοκληρώνεται με την παράστασή του, προτείνουμε την παράσταση αποσπάσματος του έργου του Ι. Καμπανέλλη στην τρίτη και τελευταία φάση του σεναρίου. Οι μαθητές αποφασίζουν για τη δημιουργία της θεατρικής ομάδας με τη συμμετοχή όσων μαθητών επιθυμούν. Η θεατρική ομάδα σχηματίζεται και άμεσα θα επιλέξει το απόσπασμα που θα παρουσιάσει, προκειμένου να έχει περισσότερο χρόνο προετοιμασίας.

Δίδουμε και στις πέντε ομάδες ως παράλληλο κείμενο το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη Το μεγάλο μας τσίρκο. Οι λόγοι της συγκεκριμένης επιλογής είναι οι εξής:

1. είναι το έργο του Ι. Καμπανέλλη από το οποίο πολλά παιδιά έχουν ακούσει τα τραγούδια⁵ ή έχουν διαβάσει αποσπάσματα στις σχολικές εκδηλώσεις, 2. είναι το έργο που μπορεί να υπογραμμίσει το παράλληλο του θεάτρου και της ιστορίας. Η ανάγνωσή του θα βοηθήσει και στη σύνθεση της τελικής εργασίας.

5^η ώρα

Η ανάγνωση ολοκληρώνεται και η επεξεργασία έχει ξεκινήσει. Κάθε ομάδα συζητά με τον εκπαιδευτικό προβληματισμούς, απορίες, θέματα που προκύπτουν. Η κάθε ομάδα δουλεύει με το φύλλο εργασίας, που περιλαμβάνει τρεις δραστηριότητες. Τα φύλλα εργασίας είναι διαφορετικά αλλά τα θέματα που οι μαθητές επεξεργάζονται τους δίνουν τη δυνατότητα να κατακτήσουν κοινές γνώσεις. Κάθε δραστηριότητα από τα φύλλα εργασίας απαιτεί για την ολοκλήρωσή της περίπου μία διδακτική ώρα ενώ η παρέμβαση του εκπαιδευτικού οφείλει να είναι συνεχής, διευκρινίζοντας και ανατροφοδοτώντας τη συζήτηση μεταξύ των μελών της ομάδας.

1^η Ομάδα

Επεξεργαζόμαστε τα γνωρίσματα της θεατρικής τεχνικής του Ι. Καμπανέλλη. Επισημαίνουμε τη δομή του θεατρικού κειμένου (πράξεις, σκηνές κάθε πράξης, χώρος, χρόνος, σκηνογραφικές οδηγίες, ρόλοι), τη γλώσσα και το ύφος της θεατρικής γραφής του Ι. Καμπανέλλη. Η παρέμβαση του εκπαιδευτικού είναι αναγκαία για να δώσει το θεωρητικό υπόβαθρο στις έννοιες *γκροτέσκο*, *σάτιρα*, *νεορεαλισμός*.

2η Ομάδα

Επεξεργαζόμαστε τις αφηγηματικές τεχνικές. Επισημαίνουμε τον θεατρικό διάλογο ως κύριο αφηγηματικό τρόπο και υπογραμμίζουμε την προοπτική δύο βασικών προσώπων, της Φτωχομάνας και του Δασκάλου. Μεταγράφουμε τον διάλογο των δύο προσώπων σε αφηγηματικό κείμενο. Χρησιμοποιούμε τον αφηγηματικό τρόπο του εσωτερικού

⁵ Ιδιαίτερα για τους κρητικούς η φωνή του Ν. Ξυλούρη έχει ταυτιστεί με τα τραγούδια του έργου. Οι μαθητές γνωρίζουν τον Ν. Ξυλούρη, ως λαϊκό λυράρη, και ακούν τα τραγούδια του και σήμερα.

μονόλογου. Επιλέγουμε την προοπτική ενός από τα δύο πρόσωπα. Έτσι κατανοούμε και υπογραμμίζουμε τη διαφορά ενός θεατρικού κειμένου από ένα λογοτεχνικό πεζογράφημα. Με τη χρήση του εσωτερικού μονόλογου δίνουμε στους μαθητές-αναγνώστες τη δυνατότητα να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα και επιπλέον μπορούμε να αντιληφθούμε την ικανότητα τους ως προς την πρόσληψη.

3η Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά πέντε (5) τραγούδια από το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα*: «Του Μιχάλη», «Τραγούδι της ντροπής», «Του γέρο-ναύτη», «Ερωτικό», «Τραγούδι-επίλογος». Ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει και δείχνει τον τρόπο του ψηφιακού υπομνηματισμού. Ο υπομνηματισμός μάς προτρέπει να δούμε τη σύνδεση των στίχων και με άλλες τέχνες. Ταυτόχρονα μπορεί και αναδεικνύει το αξιακό σύστημα των στίχων και πώς διαμορφώνεται στις άλλες τέχνες. Υπογραμμίζουμε ότι με αυτόν τον τρόπο το κείμενο «ανοίγει» και διαβάζεται/ερμηνεύεται με πολλούς τρόπους. Μπορούμε να υπογραμμίσουμε τις λέξεις-έννοιες, τα σημεία του κειμένου στα οποία θέλουμε οι μαθητές να επέμβουν και να δημιουργήσουν τις παραπομπές ή μετά από συζήτηση με την ομάδα να επιλέξει η ομάδα τα σημεία ή τις λέξεις-έννοιες.

4η Ομάδα

Αρχικά, καλούμαστε να απαντήσουμε στο ερώτημα «γιατί παραμύθι;» για το αφήγημα της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*. Προσπαθούμε να συνδέσουμε την αναφορά του τίτλου *Παραμύθι χωρίς όνομα* με το κείμενο. Ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει και δίνει το θεωρητικό υπόβαθρο για το παραμύθι και τα χαρακτηριστικά του ως αφηγηματικό λόγο. Στη συνέχεια αναζητούμε και αναδεικνύουμε τα χαρακτηριστικά του παραμυθιού ως αφηγηματικού λόγου στο κείμενο της Π. Δέλτα.

5η Ομάδα

Η αναφορά στα ονόματα των προσώπων (π.χ. βασιλιάς Συνετός, νέος Αστόχαστος, βασιλοπούλα Παλάβω, οι βασιλοπούλες Ζήλιω, Πικρόχολη, Ειρηνούλα, ο σιδεράς Κακομοιρίδης, ο αρχικαγκελάριος Πανουργάκος, η κυρά Φρόνηση και η κόρη της η

Γνώση) είναι το κίνητρο για να μιλήσουμε για την ειρωνεία στο αφήγημα της Π. Δέλτα. Ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει και δίνει στοιχεία για την ειρωνεία, λεκτική και καταστασιακή. Συνδέει την ειρωνεία με τη σάτιρα και εξηγεί ότι εκφράζεται η σάτιρα και με την ειρωνεία. Είναι η στιγμή που ο εκπαιδευτικός εκμιαεύει τα πρώτα στοιχεία της συνομιλίας των δύο κειμένων από τους μαθητές. Συγκεκριμένα αναφερόμενος στη θεατρική τεχνική του Ι. Καμπανέλλη, την οποία δουλεύει η 1η ομάδα και στην αφηγηματική τεχνική της Π. Δέλτα, την οποία δουλεύει η 5η ομάδα υπογραμμίζει τη σάτιρα ως κοινή στάση απέναντι σε συγκεκριμένες καταστάσεις.

6^η ώρα

1^η Ομάδα

Τοποθετούμε τα πρόσωπα στον χώρο και χρόνο του έργου. Παρατηρούμε πώς επιδρά ο χωροχρόνος σε αυτά και αναδεικνύουμε τις συγκρούσεις που υφίστανται. Ειδικότερα, παρουσιάζουμε τους γυναικείους χαρακτήρες, τη Φτωχομάνα και τη Βασίλισσα. Επισημαίνουμε ότι το ήθος των δύο γυναικείων χαρακτήρων εκπροσωπεί μια στάση ζωής και αξίες συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων (άρχοντες και αρχόμενοι).

Με το άρθρο που συντάσσουμε θέλουμε να καταθέσουμε τις απόψεις μας για τους γυναικείους χαρακτήρες στο έργο του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα*. Ο ψηφιακός υπομνηματισμός του άρθρου μας στοχεύει στην οπτικοποίηση των χαρακτήρων.

2η Ομάδα

Επιλέγουμε από την τελευταία εικόνα της δεύτερης πράξης τα λόγια του Δασκάλου. Η ειρήνη, ως η μόνη αλήθεια και η πίκρα για την ανθρώπινη ζωή, που κινδυνεύει να χαθεί άδικα, είναι ο παραδειγματικός άξονας που διαπερνά το απόσπασμα αλλά και όλο το κείμενο. Μεταγράφουμε τα λόγια του Δασκάλου, μετά τον υπομνηματισμό τους, σε απόσπασμα πολιτικού λόγου, στοχεύοντας στην ανάδειξη του αξιακού συστήματος του κειμένου.

3η Ομάδα

Δημιουργούμε ένα βίντεο. Η δημιουργία του έρχεται ως αποτέλεσμα μιας διαδικασίας που περιλαμβάνει την κατανόηση των στίχων και τη συνακόλουθη επεξεργασία των θεμάτων και των αξιών τους, τον τεχνοτροπικό σχολιασμό των στίχων. *Ποια θέματα θέτουν οι σίχοι; Πώς τα θέτουν; Τα ποιήματα που έχουμε μπροστά μας, βάσει των χαρακτηριστικών τους, τα κατατάσσουμε στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; Ποια χαρακτηριστικά των στίχων προϋποθέτουν ότι οι σίχοι μπορούν να μελοποιηθούν; Πώς η μουσική του Μ. Χατζηδάκι αγκάλιασε τους σίχους του Ι. Καμπανέλλη;*

Σημειώνουμε με ιδιαίτερη προσοχή τον λόγο του Ι. Καμπανέλλη:

Το πρόβλημά μου ήταν το χάρισμα ότι τους σίχους θα μελοποιούσε ο Μάνος. Όχι απλώς δεν θα 'πρεπε να του δοθούν μέτριας καταλληλότητας σίχοι, αλλά θα ήταν και κρίμα απ' το Θεό να σπαταληθεί η παρουσία του Χατζιδάκι.

Ποιο είναι το αισθητικό αποτέλεσμα αυτού του εναγκαλισμού; Το βίντεο που οι μαθητές δημιουργούν δίδει μια απάντηση.

4η Ομάδα

Ο εκπαιδευτικός γνωστοποιεί στα μέλη της ομάδας ότι το έργο της Π. Δέλτα ήταν αποκλειστικά προσανατολισμένο στο παιδικό αναγνωστικό κοινό και για αυτό συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας. Τους επισημαίνει ότι: 1. τα έργα της ακολουθούν το σταθερό αφηγηματικό σχήμα του παραμυθιού, 2. οι ήρωές της είναι απλοί, διαιρούνται σε συμπαραστάτες και αντίμαχους του κεντρικού προσώπου, 3. η πλοκή αναπτύσσεται με το σχήμα: αναχώρηση, δοκιμασία, λύση/δικαίωση, 4. οι περιγραφές της, αν και σύντομες για να μην κουράζουν τα παιδιά, είναι έντονες, καθώς περιγράφει τα χαρακτηριστικά των προσώπων με τρόπο που να ζωγραφίζεται η μορφή τους, παραστατικές όταν περιγράφει τη φύση. Η ομάδα αναλαμβάνει να εντοπίσει τέτοιες περιγραφές σε συγκεκριμένα κεφάλαια του έργου. Να χρωματίσει τις περιγραφές και στη συνέχεια υπομνηματίζοντας ψηφιακά να συνδέσει τις περιγραφές με έργα ζωγραφικής ή με λογοτεχνικά κείμενα (πεζά ή ποιητικά).

5η Ομάδα

Αναδεικνύουμε τις αξίες του κειμένου. Η συζήτηση στην ομάδα γίνεται βάσει των ερωτημάτων: *Το 1910 οι έννοιες Πατρίδα, Δικαιοσύνη, Ηθος, Έθνος, καθήκον ήταν στο επίκεντρο του προβληματισμού. Βιώνουμε 100 χρόνια μετά τις ίδιες αξίες; Πώς παρουσιάζονται σήμερα αυτές οι αξίες; Διαβάζονται κείμενα σήμερα με έντονο διδακτικό/παιδευτικό χαρακτήρα; Η έννοια του διδακτισμού, και ειδικά ο διδακτισμός στα λογοτεχνικά κείμενα δημιουργεί προβληματισμό, αμφισβήτηση, αντίδραση; Συνδέοντας τη Λογοτεχνία με τη Γλώσσα και ιδιαίτερα την ενότητα «η οργάνωση του λόγου και το επιχείρημα» προσπαθούμε η συζήτηση στην ομάδα να οργανωθεί βάσει επιχειρημάτων. Αυτά τα επιχειρήματα θα αποτυπωθούν και γραπτά.*

7^η ώρα

1η Ομάδα

Η ομάδα υπομνηματίζει ψηφιακά συγκεκριμένα αποσπάσματα. Ο υπομνηματισμός μάς προτρέπει: να εμβαθύνουμε στις αξίες και να επιβεβαιώσουμε τον παραδειγματικό άξονα του κειμένου, να δούμε πώς συνδέεται το θεατρικό έργο βάσει του αξιακού συστήματός του με άλλες τέχνες και πώς οι συγκεκριμένες αξίες διαμορφώνονται στις άλλες τέχνες. Μπορούμε να υπογραμμίσουμε τις λέξεις-έννοιες, τα σημεία του κειμένου στα οποία θέλουμε οι μαθητές να επέμβουν και να δημιουργήσουν τις παραπομπές ή μετά από συζήτηση με την ομάδα να επιλέξει η ομάδα τα σημεία ή τις λέξεις-έννοιες.

2η Ομάδα

Παρατηρούμε και σχολιάζουμε τα ονόματα των προσώπων. *Έχουν όλα τα πρόσωπα ονόματα; Διαπιστώνουμε ότι τα πρωταγωνιστικά πρόσωπα είναι ανώνυμα και τα δευτερεύοντα είναι επώνυμα. Αναρωτιόμαστε γιατί. Ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει και θυμίζει από το κείμενο του Πλ. Μαυρομούστακου «Το Παραμύθι χωρίς όνομα, του Ιάκωβου Καμπανέλλη: Σημειώσεις για μια άτακτη ανάγνωση»⁶ τα εξής σημεία:*

⁶ Το κείμενο βρίσκεται στο πρόγραμμα της παράστασης του έργου.

«Κανένα από τα πρόσωπα [...] δεν είναι μόνο καλό ή μόνο κακό. Τα ονόματα είναι συνηθισμένα και ανήκουν στους ανθρώπους που μετέχουν στην Ιστορία χωρίς να παίζουν ηγετικό ρόλο: ο λαός δεν είναι πια απρόσωπος μπαίνει στο προσκήνιο της Ιστορίας [...]».

Με την παρέμβασή του θέτει το θέμα της ειρωνείας βάσει των ονομάτων. Συνδέει την ειρωνεία με τη σάτιρα και εξηγεί ότι εκφράζεται η σάτιρα και με την ειρωνεία. Είναι μια ακόμη στιγμή που ο εκπαιδευτικός εκμαιεύει στοιχεία της συνομιλίας των δύο κειμένων από τους μαθητές.

3η Ομάδα

Επεξεργαζόμαστε τους στίχους του τραγουδιού «Έκτορας και Ανδρομάχη». Επισημαίνουμε τη διακειμενικότητα των στίχων με τους στίχους του Ομήρου. (*Ιλιάδα*, Z 469-529). Προσπαθούμε να εντοπίσουμε ως προς τι διαφοροποιείται ο αφηγηματικός επικός λόγος του Ομήρου από τον λόγο του Ι. Καμπανέλλη. Αναδεικνύουμε τον παραδειγματικό άξονα των στίχων. Προσπαθούμε να εκφράσουμε και εμείς αυτές τις αξίες με λόγο λογοτεχνικό (ποίημα/πεζό κείμενο).

Η παρέμβαση του εκπαιδευτικού φανερώνει στην ομάδα ότι το ομηρικό ζευγάρι, Έκτορας και Ανδρομάχη και η σκηνή του αποχωρισμού τους έγινε σύμβολο. Επίσης, επηρέασε διάφορους καλλιτέχνες (ζωγράφους και μουσικούς). Προσπαθούμε σε μια παρουσίαση να συγκεντρώσουμε κάποια από αυτά τα έργα και έτσι να υπογραμμίσουμε την ειρήνη ως τη μόνη αλήθεια που ο αγώνας των ανθρώπων αναδεικνύει. Επισημαίνουμε τη δημιουργία από την ομάδα κειμένων απλών και πολυτροπικών.

4η Ομάδα

Επισημαίνουμε τη θέση της Π. Δέλτα για τη γλώσσα και τον εκπαιδευτικό δημοτικισμό. Οι μαθητές ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι, μετά και την επεξεργασία του αντίστοιχου κεφαλαίου της *Νεοελληνικής Γλώσσας*, συζητούν για τη γλώσσα των έργων της. Εντοπίζουμε τον γλωσσικό πλούτο της, τη γλωσσική ευγένειά της, την αποφυγή κάθε ακρότητας. Τη δύναμη της έκφρασής της, που υπηρετεί τον στόχο της και αποτυπώνει συναισθήματα, σκέψεις, γεγονότα.

5η Ομάδα:

Η ομάδα επεξεργάζεται το τελευταίο κεφάλαιο του αφηγήματος της Π. Δέλτα. Όλοι με τη φωνή της Γνώσης αναλαμβάνουμε να αφηγηθούμε το κεφάλαιο όπως η Γνώση θα το αφηγούνταν μετά από χρόνια στα εγγόνια της. Τι θα αλλάζουμε ως προς το περιεχόμενο; Αλλά και τι θα αλλάζουμε στην αφηγηματική τεχνική; (αφηγητής, αφήγηση, εστίαση, αφηγηματικός τρόπος, γλώσσα, ύφος).

8^η και 9^η ώρα (δίωρο συνεχόμενο)

Στο συγκεκριμένο δίωρο ο φάκελος «Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ι. Καμπανέλλη με την Π. Δέλτα», που η ολομέλεια έχει αποφασίσει με την έναρξη της Β' φάσης να δημιουργήσει, ολοκληρώνεται. Τα κείμενα των μαθητών απλά και πολυτροπικά τοποθετούνται στον φάκελο διορθωμένα και στην τελική τους μορφή. Οι ομάδες τα παρουσιάζουν και η αξιολόγησή τους φανερώνει και τον βαθμό επίτευξης των στόχων του σεναρίου.

Οι δραστηριότητες της Β' φάσης (ανάγνωση) αξιολογούνται με κριτήρια:

1. ατομικά, δηλαδή με βάση:

- ✓ την ολοκληρωμένη προσωπική άποψη, που κατατίθεται με λόγο γραπτό ή προφορικό (και προσχεδιασμένο) στην τάξη και στο Wiki, και αξιολογείται ως προς το περιεχόμενο, ως προς την έκφραση/διατύπωση, ως προς τη δομή.
- ✓ Τη συνθετική και αφαιρετική ικανότητα του μαθητή, την ευρύτητα των αντιλήψεών του και το ενδιαφέρον να ερευνήσει πηγές και προτάσεις του εκπαιδευτικού (ψηφιακός υπομνηματισμός).
- ✓ Την ικανότητα να συγκρίνει και να θέτει κριτήρια σύγκρισης.
- ✓ Τη συνεργασία και τον σεβασμό προς τα μέλη της ομάδας και των άλλων ομάδων στην τάξη και στο Wiki.
- ✓ Την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνει στην ομάδα και στην ολομέλεια.

Και 2. ομαδικά, δηλαδή με βάση

- ✓ την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων της ομάδας στον προβλεπόμενο χρόνο.

- ✓ Τη συμμετοχή της ομάδας στον διάλογο που ανοίγεται στην τάξη και στο Wiki.
- ✓ Τον τρόπο που η ομάδα συνεργάζεται με τις άλλες ομάδες και τον εκπαιδευτικό.

Μετά την παρουσίαση των εργασιών ολοκληρωμένος πια ο φάκελος «Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ι. Καμπανέλλη με την Π. Δέλτα» τοποθετείται στον φάκελο «Δύο προσωπικότητες—δύο εποχές: Πηνελόπη Δέλτα και Ιάκωβος Καμπανέλλης».

Την 9η διδακτική ώρα ο εκπαιδευτικός και όλες οι ομάδες συνεργάζονται και με τη θεατρική ομάδα, που δούλεψε όλο το χρονικό διάστημα παράλληλα την θεατρική παράσταση του αποσπάσματος από το έργο του Ι. Καμπανέλλη. Με την ολοκλήρωση της Β΄ φάσης, η ανάγνωση των κειμένων, η εμβάθυνσή τους βοήθησε ουσιαστικά την ομάδα στη θεατρική της πρόταση.

Ολοκληρώνοντας τη Β΄ φάση

Θέλουμε οι μαθητές μας:

- ✓ να γνωρίζουν α) ότι τα κείμενα του Ι. Καμπανέλλη και της Π. Δέλτα, που διάβασαν και επεξεργάστηκαν, είναι έργα συγκεκριμένου πολιτικοκοινωνικού περιβάλλοντος, που αποτυπώνεται στον παραδειγματικό τους άξονα, β) τον τρόπο με τον οποίο τα δύο κείμενα συνομιλούν (περιεχόμενο και τεχνική), γ) την τεχνική των δύο κειμένων (δομή, γλώσσα, ύφος, αφηγηματικές τεχνικές)
- ✓ να έχουν συνειδητοποιήσει μέσα από τη σταδιακή, συνεργατική ανάγνωση και την προσωπική τους δημιουργία (απλά και πολυτροπικά κείμενα, δραματοποίηση, θεατρική παράσταση) τον ουσιαστικό ρόλο του θεάτρου (λόγος και παράσταση) ως συστατικού στοιχείου της Τέχνης στην καθημερινή προσπάθεια για πολιτισμό.
- ✓ να επιλέγουν τη θεατρική παράσταση, που θα παρακολουθήσουν και να αιτιολογούν την επιλογή τους (κύριος λόγος αιτιολόγησης και η αισθητική απόλαυση).

Γ' φάση: μετά την ανάγνωση (3 ώρες)

10^η και 11^η ώρα

Οι μαθητές ολοκληρώνουν τη συνθετική εργασία. Το θέμα της συνθετικής εργασίας: «Η συνομιλία Π. Δέλτα και Ι. Καμπανέλλη: η Ιστορία και το Θέατρο παράλληλα» (800 λέξεις περίπου). Το θέμα της συνθετικής εργασίας οι μαθητές το γνωρίζουν από το τέλος της Α' φάσης. Η εργασία, με βάση το θέμα, έχει δύο μέρη: ένα πρώτο μέρος στο οποίο, μέσα από τις σημειώσεις και τις εργασίες των προηγούμενων διδακτικών ωρών, αναφερόμαστε στον τρόπο που τα δύο κείμενα διαλέγονται και ένα δεύτερο μέρος που προεκτείνει τον προβληματισμό: η Ιστορία και το Θέατρο παράλληλα, η Ιστορία και η Τέχνη παράλληλα. Το δεύτερο μέρος της εργασίας περιμένουμε: α) να αναδείξει τη δημιουργική, κριτική σκέψη των μαθητών και β) να μας δώσει ίσως την απάντηση στο αν μπορούν οι μαθητές μας να αντιληφθούν την Τέχνη ως «παραμυθία» στα αδιέξοδα της καθημερινότητας. Η επεξεργασία και η σύνθεση της εργασίας στηρίζονται στη γνωστική βάση, που δημιουργήσαμε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες με τη σταδιακή εξέλιξη του σεναρίου, και στον προβληματισμό για τον ρόλο του θεάτρου και της Τέχνης στη δημιουργία πολιτισμού (προέκταση).

Παρουσιάζονται οι συνθετικές εργασίες. Αξιολογούνται ως προς το περιεχόμενο (γνώση των δύο κειμένων, προέκταση της γνώσης, ευρύτητα αντιλήψεων, κριτική αποτύπωση), ως προς τη δομή και τη διατύπωση του λόγου. Τρεις εργασίες επιλέγονται από την ολομέλεια της τάξης και αναρτώνται στο Wiki. Όλες οι εργασίες διορθωμένες τοποθετούνται στον φάκελο «Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ι. Καμπανέλλη με την Π. Δέλτα», που βρίσκεται πια μέσα στον φάκελο «Δύο προσωπικότητες – δύο εποχές: Πηνελόπη Δέλτα και Ιάκωβος Καμπανέλλης». Με την ολοκλήρωση του σεναρίου ο φάκελος δίνει μια εικόνα για τους δύο δημιουργούς ως προς την προσωπικότητά τους, το έργο τους και τον τρόπο, που συνομίλησαν τα κείμενά τους.

Τα μέλη της θεατρικής ομάδας δεν μετέχουν στη συνθετική εργασία. Η προετοιμασία της θεατρικής παράστασης απαιτεί χρόνο και δουλειά.

Το διδακτικό σενάριο ολοκληρώνεται και η θεατρική ομάδα είναι έτοιμη για την παράσταση. Έχει ήδη αναρτήσει στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος, στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου, στην ιστοσελίδα του σχολείου, και έντυπη στην τάξη και στο σχολείο, την αφίσα της. Μαζί έχει αναρτήσει και το πρόγραμμα της παράστασης. Η παράσταση θα κλείσει το σενάριο. (12η ώρα).

Το σενάριο ολοκληρώνεται με το ερώτημα: Τι θα σημαίνει για σας στο εξής «παρακολουθώ μια θεατρική παράσταση»; Το ερώτημα είχε τεθεί την 1η διδακτική ώρα του σεναρίου. Οι απαντήσεις από τους μαθητές θα δείξουν αν οι στόχοι (όλοι ή μερικοί) του διδακτικού σεναρίου επιτεύχθηκαν. Ολοκληρώνοντας τη Γ' φάση θέλουμε οι μαθητές να μπορούν: 1. να έχουν και να διατυπώνουν άποψη για το πώς δύο κείμενα λογοτεχνικά μπορούν να συνομιλούν και 2. να έχουν συνειδητοποιήσει τη διάσταση της σχέσης «Θέατρο και Ιστορία παράλληλα».

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ /Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 1η ώρα

Νικολάου Γύζη, *Η Τέχνη και τα πνεύματά της*

<http://xartografos.wordpress.com/2011/07/27/206-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%AC%CF%87%CE%BF%CF%85-%CE%B2%CE%B1%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1%CF%82-%CE%B5%CE%BA%CF%84%CF%8C%CE%BE%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7/>

B.

<http://www.tanea.gr/vivliodromio/?aid=4742906>

(Θέατρο, ιστορία: παράλληλα...ο Κ. Γεωργουσόπουλος).

<http://www.paidevo.gr/teachers/?p=966>

http://www.kambanellis.gr/?page_id=10

Γ Α. «... ήρθαν από την Νάξο, την πατρίδα μου, κάποια μέλη του εκεί πολιτιστικού συλλόγου και με πληροφόρησαν πως ήθελαν το καλοκαίρι της χρονιάς εκείνης να κάνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ανάμεσα στα όσα είχαν σκεφθεί ήταν και η ιδέα να καλέσουν απ' την Αθήνα «κανένα μουσικό συγκροτηματάκι και κανένα τραγουδιστή ή τραγουδίστρια που να 'χει κάποιο ονοματάκι...». [...] Παρ' όλ' αυτά είδα να δυσαρεστούνται άμα τους είπα... «Ωραία, εγώ πώς μπορώ να σας βοηθήσω...;» [...] Αν τους άφηνα να φεύγανε άπρακτοι θα έμπαινε σε αμφισβήτηση και η αγάπη μου για τη Νάξο και η

εκτίμηση για τον συμπατριώτη τους συγγραφέα. Με το δίκιο τους οι άνθρωποι θα σκεφτόντουσαν... «Μα τι σόι συγγραφέας είν' αυτός που δε βοηθά τις πολιτιστικές μας εκδηλώσεις;» Άρχισα να τους λέω πως θα έκανα τα πάντα για το καλύτερο αν μου ζητούσαν κάτι από το δικό μου τομέα, απ' το θέατρο που έχω τόσους φίλους, τόσους συνεργάτες, που ασκώ μία επιρροή τέλος πάντων... Η πρόθεσή μου δεν ήταν φυσικά να τους αλλάξω το πρόγραμμα και να κάνουν στροφή 180 μοιρών. Δεν φαντάστηκα ότι μπορεί από το «συγκροτημάκι» που προσδοκούσαν να βρεθούμε να συζητάμε για την Ηλέκτρα του Σοφοκλή. Κι όμως έτσι συνέβη. Κάποια στιγμή, όταν τους εξηγούσα ότι θα μπορούσα οπωσδήποτε να βοηθήσω αν μου ζητούσαν κάτι απ' το θέατρο, αναφέρθηκα ενδεικτικά στην Ασπασία Παπαθανασίου που με το θίασό της «Δεσμοί» είχαν έτοιμη μια θαυμάσια παράσταση της Ηλέκτρας... Οπότε άρχισαν να το σκέφτονται, και φυσικά εγώ άλλο που δεν ήθελα... ανέπτυξα πως μια τέτοια παράσταση δεν έχουν ξαναδεί στην Νάξο, πως δε θα είναι μόνο μια προσφορά στους συντοπίτες μας, αλλά και κάτι που ταιριάζει στον παραδοσιακό πολιτισμό της Νάξου. Ακόμη κι οι ξένοι τουρίστες θα το εκτιμήσουν... Με αυτά και άλλα οι έξυπνοι αυτοί άνθρωποι αποφάσισαν να ξεχάσουν τα ελαφρολαϊκά και να γίνει πρόταση στην Παπαθανασίου.

Μια και πηγαίνω κάθε καλοκαίρι στην πατρίδα μου, φρόντισα να πάω τις μέρες που θα ήταν η παράσταση. Ο χώρος που παίχτηκε η πραγματικά σημαντική παράσταση της Ηλέκτρας από τους «Δεσμούς» χώρεσε μόνο οκτακόσιους θεατές, και λέω μόνο γιατί πολλοί έμειναν απ' έξω πικραμένοι και διαμαρτυρόμενοι. Οι θεατές, που οι περισσότεροι για πρώτη φορά παρακολουθούσαν παράσταση τραγωδίας και ασφαλώς αρκετοί για πρώτη φορά έβλεπαν θέατρο, ήταν ένα αξιομνημόνευτο θεατρικό κοινό. Η προσήλωση τους, η καταλυτική τους σιωπή, η συγκίνηση τους, η χαρά τους, σ' αλήθεια ήταν ίδια με την κοντινή θάλασσα, με τα μέσα ρεύματα της, τη σκεπτική της γαλήνη, την φυρονεριά, την πλημμύρα, τα ξεσπάσματα της... Κι όταν τέλειωσε η παράσταση κυκλώσανε τη σκηνή, χειροκροτούσανε ασταμάτητα τους ηθοποιούς, μόνο που δεν τους πήραν στα χέρια... τέτοιο ενθουσιασμό, συγκινημένο ενθουσιασμό, ποιος θα μπορούσε να τον προβλέψει, αν σκεφτεί μάλιστα πώς βρέθηκε η «Ηλέκτρα» εκείνη τη νύχτα στην Νάξο.

Όμως το πιο χαρακτηριστικό το έζησα την άλλη μέρα το πρωί, όταν πήγα στο περίπτερο που είναι πλάι στο ξενοδοχείο για να πάρω τσιγάρα. Η περιπτερού ήταν – τότε, δεν ζει πια δυστυχώς- μια ηλικιωμένη γυναίκα που δίνοντάς μου τα τσιγάρα είπε «...αχ κύριε Ιάκωβε γιατί μας το κάνετε αυτό;...»

-Ποιο;

-Γιατί δεν το βαστάτε το θέατρο και σήμερα να το δούμε και εμείς που δεν μπορούσαμε χτες...

-Μακάρι να μπορούσα αλλά δεν είναι στο χέρι μου, και πρέπει να γυρίσουν στην Αθήνα...

-Κρίμα, γιατί μας λέγανε στη γειτονιά αχού τι χάσατε, τέτοιο πράμα δεν το 'χετε ξαναδεί!...

Να το σχολιάσω...; Όχι βέβαια! Θα πω μόνο πως το να λέει σε μια γειτονιά της Νάξου η μια γειτόνισσα στην άλλη «αχού τι χάσατε, τέτοιο πράγμα δεν έχετε ξαναδεί» κι αυτό το «πράμα» να είναι η Ηλέκτρα του Σοφοκλή, είναι κάτι που σημαίνει πολλά — γι' αυτό που μ' αρέσει να τ' ονομάζω «το θαύμα του θεάτρου»... και να το πιστεύω αυτό το θαύμα....» (Ι. Καμπανέλλης: Από σκηνής και από πλατείας, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1990,σελ.17-19)

Β. «Κάθε τόπος γεννά τα δικά του έργα. Κι αυτά είναι το αντίκρουσμα της πραγματικότητας, έτσι όπως τη βλέπουν οι συγγραφείς του κάθε τόπου. Το να θέμε να κρίνουμε με πρότυπο τις δικές μας εμπειρίες και τα δικά μας βιώματα μια πραγματικότητα διαφορετική απ' τη δική μας ως ένα σημείο είναι φυσικό.

Το να θυμώνουμε γιατί δεν είναι όμοια με τη δική μας ή με αυτήν που νομίζουμε ότι είναι η δική μας, και γι' αυτό δε μας επέτρεψε να ταυτιστούμε μαζί της, είναι παράλογο.

Το θέατρο δεν είναι χώρος που απαραίτητα πρέπει να μας δώσει ένα πρότυπο ζωής ή προκατασκευασμένο δίδαγμα. Ούτε ο συγγραφέας είναι κάποιος που παίρνει μια κατάσταση ζωής, τη διορθώνει, την τελειώνει κατά τις επιταγές ενός κοινωνικού ηθικού κώδικα και την παραδίνει στους θεατές για να τη χρησιμοποιήσουν σαν εντολή.

Ο συγγραφέας φέρνει στη σκηνή καταστάσεις από τη ζωή, διερευνημένες από τον ίδιο, ως το σημείο εκείνο που μπορεί ν' αποτελούν διαπιστώσεις τόσης σημασίας, ώστε να παραληφθούν από τον θεατή σαν μέσο για παραπέρα προσπάθεια αυτογνωσίας. Και πρόθεση του συγγραφέα είναι να γυμνώσει για να «βρει», όχι να «ντύσει» για να κρύψει και να εξωραΐσει. Ακόμη ο συγγραφέας, όπως είναι φυσικό, κινείται στις καταστάσεις που είναι άδηλες, σ' αυτές που δεν συνειδητοποιούνται εύκολα από τους πολλούς, αυτές που τις ζούμε ανύποπτοι ότι τις ζούμε. **Το θέατρο δεν είναι μια έντεχνη αναπαράσταση της εξωτερικής πραγματικότητας, είναι κυρίως μια παράσταση της εσωτερικής.** Κάτι σαν μεταχειρίζομαι τον όρο ενδεικτικά παράσταση της μεταφυσικής της πραγματικότητας. Όταν ο άνθρωπος φαντάζεται ότι υπάρχει παράδεισος και κόλαση, τοποθετεί σε ένα άλλο σκηνικό όσα δεν τολμά να παραδεχτεί σαν συμβαίνοντα στην τωρινή του ζωή. Τοποθετημένα όμως σε ένα ιδεατό χώρο και σε ένα ακαθόριστο χρόνο ξεθαρρεύει να τα ερευνήσει, να τα συναρτήσει με τις δικές του ενοχές, να τολμήσει δηλαδή μια αυτογνωσία. **Κατά τη γνώμη μου το θέατρο είναι δημιούργημα της ίδιας ανθρώπινης ανάγκης.** Είναι και αυτό μια δοκιμασία της συνείδησης σε κάποιο παράδεισο και κάποια κόλαση, με τη διαφορά πως σε αυτή την περίπτωση η δοκιμασία είναι παράσταση θεατρική. Αυτή όμως η συλλογική παρακολούθηση μιας δοκιμασίας της συνείδησής μας, μιας ιχνηλασίας στην αυτογνωσία προϋποθέτει μια παραπανιστή ευλικρίνεια. Σαν κοινωνική ομάδα σκανδαλιζόμαστε με πράγματα που ωχριούν μπροστά σε εκείνα που φανταζόμαστε κατ' ιδίαν και που δε μας σκανδαλίζουν καθόλου. Τίποτα δεν είναι πιο τολμηρό και πιο αποτρόπαιο από τις εξομολογήσεις στον εαυτό μας...» (Ι. Καμπανέλλης: «Από σκηνής και από πλατείας, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1990, σελ. 175-176.)

Παρατηρούμε τον πίνακα του Ν. Γύζη «Η Τέχνη και τα πνεύματά της», διαβάζουμε το άρθρο του Κ. Γεωργουσόπουλου, τη συνέντευξη του Ι. Καμπανέλλη, το ανθολόγιο κειμένων του (αποσπάσματα) και τα αποσπάσματα από το έργο του, Από σκηνής και από πλατείας. Προσέχουμε ιδιαίτερα τα έντονα σημεία και καταγράφουμε τις πρώτες σκέψεις μας απαντώντας στα ερωτήματα: Ποιος ο ρόλος της Τέχνης στην καθημερινή μας ζωή; Ποια η σχέση θεάτρου και Ιστορίας, αν λάβουμε υπόψη ότι η Ιστορία γράφεται με τη συμμετοχή όλων μας καθημερινά; Τι σημαίνει για σας τώρα «παρακολουθώ μια θεατρική παράσταση;» Άραγε θα διαφοροποιηθεί η απάντησή σας με την ολοκλήρωση του διδακτικού σεναρίου; Οι πρώτες σκέψεις με τη μορφή σημειώσεων ή διαγράμματος ή σκίτσων αναρτώνται στο ηλεκτρονικό περιβάλλον (Wiki) του μαθήματος, με στόχο να αποτελέσουν το κίνητρο για να προβληματιστούμε επάνω τη σχέση «Τέχνη/Θέατρο και Ιστορία».)

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ / Α' φάση, Πριν την ανάγνωση, 2η ώρα

1η Ομάδα: Οι βιογράφοι του Ι. Καμπανέλλη

1. Διαβάζουμε συνεντεύξεις και κείμενα του Ι. Καμπανέλλη. Επιλεκτικά προτείνονται:

1.«Ο Ιάκωβος Καμπανέλλης από τον Ιάκωβο Καμπανέλλη». Από το πρόγραμμα για τη θεατρική παράσταση του Εθνικού Θεάτρου),

<http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=413&programID=198>.

2.«Το τελευταίο μάθημα ζωής από τον Ιάκωβο Καμπανέλλη». Μια συνέντευξή του που δημοσιεύτηκε στο *ΒΗΜΑmen* τον Ιούλιο του 2008,

<http://www.tovima.gr/vimamen/guys/article/?aid=392507>.

3.«Ιστορία και Μνήμη: Μαουτχάουζεν». Συγκλονιστική συνέντευξη του Ιάκωβου Καμπανέλλη στην Ξένη Μπαλωτή (2001), <http://www.palmografos.com/permalink/9226.html>.

4.«Καλλιτέχνης είναι και ο τσαγκάρης». Ο Ιάκωβος Καμπανέλλης, η ζωή του, η τέχνη, το θέατρο, η Ελλάδα, σε μια αδημοσίευτη συνέντευξή του στην «Κ» και στη Βασιλική Χρυσοστομίδου, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_civ_2_03/04/2011_437750.

5.«Ο Νεοέλληνας δεν χωράει στον εαυτό του».

<http://theatreworld.wordpress.com/2011/03/30/17374/>

Ποια βασικά στοιχεία της προσωπικότητας του Ι. Καμπανέλλη αναδεικνύονται από τα παραπάνω κείμενα; Πώς επιδρά η ιστορική, κοινωνική, πολιτική συγκυρία στη διαμόρφωση του ήθους του; Οι σκέψεις μας για τα παραπάνω ερωτήματα κατατίθενται σε μία παράγραφο περίπου 60 λέξεις. Η κάθε ομάδα διαμορφώνει μία παράγραφο για το θέμα μας. Στο τέλος οι πέντε παράγραφοι θα αποτελέσουν ένα κείμενο με τον τίτλο **«Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης»**. Το κείμενο θα προκύψει από τη συνεργασία των ομάδων στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος. Τον συντονισμό και την οργάνωση για τη δημιουργία του κειμένου την αναλαμβάνει ο συντονιστής κάθε ομάδας. Το κείμενο θα τοποθετηθεί στον ομότιτλο φάκελο, που με την έναρξη του σεναρίου δημιουργήθηκε στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος.

2η Ομάδα: Οι θεατρολόγοι

Έχουμε πλοηγηθεί στο Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου (<http://www.nt-archive.gr/plays.aspx>) και επιλεκτικά έχουμε παρακολουθήσει και διαβάσει το οπτικοακουστικό υλικό (βίντεο, φωτογραφίες, προγράμματα) για τα έργα του Ι. Καμπανέλλη: *Παραμύθι χωρίς όνομα*, *Έβδομη μέρα της δημιουργίας*, *Ο αόρατος θίασος*, *Ο Δείπνος*. Άρα με δεδομένα: 1. ότι τα θεατρικά έργα του Ι. Καμπανέλλη ανέβηκαν και ανεβαίνουν στην σκηνή από όλους σχεδόν τους νεοέλληνες σκηνοθέτες και έχουν παιχτεί από τις κρατικές σκηνές (Εθνικό Θέατρο, ΚΘΒΕ και διάφορα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.) της Ελλάδας, της Κύπρου (Θ.Ο.Κ.), καθώς και από ιδιωτικούς θιάσους, και 2. ότι το θέατρο είναι μια συλλογική τέχνη, σε ποια συμπεράσματα μπορούμε να καταλήξουμε για το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη; Γράφουμε τα συμπεράσματά μας σε μία παράγραφο με τίτλο: **«ο θεατρικός λόγος του Ι. Καμπανέλλη: γιατί πάντα επίκαιρος;»** (60 λέξεις) Να τοποθετηθεί στον φάκελο που φέρει τον τίτλο: **Δύο προσωπικότητες – δύο εποχές: Π. Δέλτα- Ι. Καμπανέλλης**. Ο φάκελος

δημιουργήθηκε στο Wiki του μαθήματος. Η κάθε ομάδα διαμορφώνουμε μία παράγραφο για το θέμα μας. Στο τέλος οι πέντε παράγραφοι θα αποτελέσουν ένα κείμενο με τον τίτλο «Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης». Το κείμενο θα προκύψει από τη συνεργασία των ομάδων στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος. Τον συντονισμό και την οργάνωση για τη δημιουργία του κειμένου την αναλαμβάνει ο συντονιστής κάθε ομάδας. Το κείμενο θα τοποθετηθεί στον ομότιτλο φάκελο.

3η Ομάδα: Οι φίλοι του κινηματογράφου και της μουσικής

Διαβάζουμε τον κατάλογο των κινηματογραφικών έργων του Ι. Καμπανέλλη στον επίσημο διαδικτυακό χώρο (<http://www.kambanellis.gr>). Με ποιον τρόπο ο Ι. Καμπανέλλης συνέβαλε στο νεότερο ελληνικό κινηματογράφο; Αναζητούμε στο YouTube τρέιλερ ή και βίντεο των κινηματογραφικών έργων του. Επιλέγουμε ένα τρέιλερ ή ένα σύντομο βίντεο (απόσπασμα κινηματογραφικού έργου) να παρουσιάσουμε στο τέλος της ώρας.

Ακούμε τη μελοποίηση των στίχων του έργου *Το παραμύθι χωρίς όνομα* στο διαδικτυακό τόπο για τον Μ. Χατζηδάκι, www.hadjidakis.gr. Έχουμε ακούσει ξανά τα συγκεκριμένα τραγούδια; Αν ναι, τώρα που γνωρίζουμε ότι είναι μέρος θεατρικού κειμένου αλλάζει κάτι στην πρόσληψη μας; Πώς θα περιγράφαμε τη συνάντηση των στίχων με τη μουσική; Γράφουμε τις πρώτες σκέψεις μας σε μία παράγραφο (60 λέξεις) χρησιμοποιώντας τις λέξεις: συναίσθημα, μουσική, αισθητική απόλαυση. Να τοποθετηθεί στον φάκελο με τίτλο: Δύο προσωπικότητες – δύο εποχές: Π. Δέλτα- Ι. Καμπανέλλης. Ο φάκελος βρίσκεται στο Wiki του μαθήματος. Η κάθε ομάδα διαμορφώνει μία παράγραφο για το θέμα μας. Στο τέλος οι πέντε παράγραφοι θα αποτελέσουν ένα κείμενο με τον τίτλο «Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης» Το κείμενο θα προκύψει από τη συνεργασία των ομάδων στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος. Τον συντονισμό και την οργάνωση για τη δημιουργία του κειμένου την αναλαμβάνει ο συντονιστής κάθε ομάδας. Το κείμενο θα τοποθετηθεί στον ομότιτλο φάκελο.

4η Ομάδα: Οι βιογράφοι της Π. Δέλτα

Η πλοήγηση στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις

1. <http://www.youtube.com/watch?v=2fc49LbdLoU&feature=related>

2. <http://www.youtube.com/watch?v=SNYRxcEeR-s&feature=related>

μπορεί να μας βοηθήσει να απαντήσουμε στο ερώτημα: Τα ιστορικά, πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά γεγονότα που έζησε η Πηνελόπη Δέλτα αφενός και το οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσε αφετέρου, διαμόρφωσαν βασικά στοιχεία της προσωπικότητας της; Γράφουμε τις σκέψεις μας σε μία παράγραφο (60 λέξεις). Να τοποθετηθεί στον φάκελο με τίτλο: Δύο προσωπικότητες – δύο εποχές: Π. Δέλτα- Ι. Καμπανέλλης. Ο φάκελος βρίσκεται στο Wiki του μαθήματος. Η κάθε ομάδα διαμορφώνει μία παράγραφο για το θέμα μας. Στο τέλος οι πέντε παράγραφοι θα αποτελέσουν ένα κείμενο με τον τίτλο «Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης» Το κείμενο θα προκύψει από τη συνεργασία των ομάδων στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος. Τον συντονισμό και την οργάνωση για τη

δημιουργία του κειμένου την αναλαμβάνει ο συντονιστής κάθε ομάδας. Το κείμενο θα τοποθετηθεί στον ομότιτλο φάκελο.

5η Ομάδα: Η Πηνελόπη Δέλτα και η εποχή της

Παρακολουθούμε την αυτοτελή εκπομπή της ΕΡΤ [ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ: ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΠΗΝ.ΔΕΛΤΑ](#) (συγκεκριμένα τα σημεία: 02-02.22 / 03-03.20 / 09.57-10.18 / 13.22-14.45 / 16.00-16.16 / 19.58-20.24 / 20.55-22.20 / 45.12-51.06). Απαντάμε στα ερωτήματα: Ποιος ο ιδεολογικός προσανατολισμός της Π. Δέλτα και πώς δημιουργήθηκε; Ποια ιστορική συγκυρία οδήγησε την Π. Δέλτα στη συγγραφή του αφηγήματος *Παραμύθι χωρίς όνομα*; Γράφουμε τις σκέψεις μας σε μία παράγραφο (60-80 λέξεις). Να τοποθετηθεί στον φάκελο με τίτλο: Δύο προσωπικότητες – δύο εποχές: Π. Δέλτα- Ι. Καμπανέλλης. Ο φάκελος δημιουργείται στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος. Η κάθε ομάδα διαμορφώνει μία παράγραφο για το θέμα μας. Στο τέλος οι πέντε παράγραφοι θα αποτελέσουν ένα κείμενο με τον τίτλο «Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης». Το κείμενο θα προκύψει από τη συνεργασία των ομάδων στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος. Τον συντονισμό και την οργάνωση για τη δημιουργία του κειμένου την αναλαμβάνει ο συντονιστής κάθε ομάδας. Το κείμενο θα τοποθετηθεί στον ομότιτλο φάκελο.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ /Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 3η ώρα

1η Ομάδα

Στην ενότητα «Παραστάσεις» του Ψηφιοποιημένου Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου, εντοπίζουμε την [παράσταση](#) του έργου του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης βλέπουμε το φωτογραφικό υλικό και θέτουμε τα ερωτήματα: Πρόκειται για ένα πολυπρόσωπο θεατρικό έργο; Τα κουστούμια της παράστασης παραπέμπουν σε συγκεκριμένη ιστορική περίοδο; Τα πρόσωπα των φωτογραφιών μπορούν να μας προϊδεάσουν για τους χαρακτήρες του έργου; Η σκηνογραφία δίνει στοιχεία για τον τόπο και χρόνο του έργου; Γράφουμε μία παράγραφο (60 περίπου λέξεις) για τη σκηνογραφία και τα κουστούμια της παράστασης. Το κείμενο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος. Η ανάρτηση των παραγράφων και των πέντε ομάδων έχει στόχο τη σύνθεση ενός άρθρου με τίτλο: «Π. Δέλτα, Παραμύθι χωρίς όνομα, και Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα: τα πρώτα στοιχεία για την παράστασή τους». Η σύνθεση του άρθρου θα γίνει μετά το τέλος της διδακτικής ώρας. Οι πέντε συντονιστές θα αναλάβουν τη σύνθεση. Για αυτό και ο συντονιστής της ομάδας όπου και όταν κρίνεται αναγκαίο αλλάζει. Στόχος είναι όλοι να αναλάβουν τον συντονισμό της ομάδας για κάποια εργασία. Το άρθρο θα τοποθετηθεί στον φάκελο: Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης.

2η Ομάδα

Στην ενότητα «Παραστάσεις» του Ψηφιοποιημένου Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου, εντοπίζουμε την [παράσταση](#) του έργου του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης διαβάζουμε τα δημοσιεύματα/κριτικές για τη θεατρική παράσταση και φτιάχνουμε έναν πίνακα με τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της παράστασης όπως προκύπτουν από τα κείμενα των κριτικών.

	Θετικά	Αρνητικά
<i>Το άρωμα μιας εποχής. "Παραμύθι χωρίς όνομα" του Ι. Καμπανέλλη στο Εθνικό Θέατρο, Μηνάς Χρηστίδης.</i>		
<i>Επίκαιρη αλληγορία, Κώστας Γεωργουσόπουλος.</i>		
<i>Ένα... κουρασμένο παραμύθι. "Παραμύθι χωρίς όνομα" στην Κεντρική Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου, Ματίνα Καλτάκη.</i>		

Παράσταση με... ονοματεπώνυμο. "Παραμύθι χωρίς όνομα" στο Εθνικό, Ροζίτα Σώκου.		
Τα παραμύθια που δεν γερνάνε, Ιάκωβος Καμπανέλλης.		

Γράφουμε μία παράγραφο-απάντηση (60-80 λέξεις) στο ερώτημα: πώς η κριτική υποδέχτηκε τον τρόπο που παραστάθηκε το έργο του Ι. Καμπανέλλη από το Εθνικό Θέατρο; Το κείμενο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος. Η ανάρτηση των παραγράφων και των πέντε ομάδων έχει στόχο τη σύνθεση ενός άρθρου με τίτλο: «Π. Δέλτα, Παραμύθι χωρίς όνομα, και Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα: τα πρώτα στοιχεία για την παράστασή τους». Η σύνθεση του άρθρου θα γίνει μετά το τέλος της διδακτικής ώρας. Οι πέντε συντονιστές θα αναλάβουν τη σύνθεση. Για αυτό και ο συντονιστής της ομάδας όπου και όταν κρίνεται αναγκαίο αλλάζει. Στόχος είναι όλοι να αναλάβουν τον συντονισμό της ομάδας για κάποια εργασία. Το άρθρο θα τοποθετηθεί στον φάκελο: Δύο προσωπικότητες – Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης.

3η Ομάδα

Στην ενότητα «Παραστάσεις» του Ψηφιοποιημένου Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου, εντοπίζουμε την παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης ξεφυλλίζουμε το πρόγραμμα. Διαβάζουμε το κείμενο του Πλ. Μαυρομούστακου: «Το "Παραμύθι χωρίς όνομα", του Ιάκωβου Καμπανέλλη: Σημειώσεις για μια άτακτη ανάγνωση». Προσέχουμε ιδιαίτερα τις σελίδες 27-32. Ποιου κειμένου διασκευή αποτελεί *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη; Ποια είναι τα πρώτα στοιχεία που αποδεικνύουν τη «συνομιλία» των δύο κειμένων; Απαντάμε με μία παράγραφο 60 περίπου λέξεων. Το κείμενο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος. Η ανάρτηση των παραγράφων και των πέντε ομάδων έχει στόχο τη σύνθεση ενός άρθρου με τίτλο: «Π. Δέλτα, Παραμύθι χωρίς όνομα, και Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα: τα πρώτα στοιχεία για την παράστασή τους». Η σύνθεση του άρθρου θα γίνει μετά το τέλος της διδακτικής ώρας. Οι πέντε συντονιστές θα αναλάβουν τη σύνθεση. Για αυτό και ο συντονιστής της ομάδας όπου και όταν κρίνεται αναγκαίο αλλάζει. Στόχος είναι όλοι να αναλάβουν τον συντονισμό της ομάδας για κάποια εργασία. Το άρθρο θα τοποθετηθεί στον φάκελο: Δύο προσωπικότητες – Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλης.

4η Ομάδα

Στην ενότητα «Παραστάσεις» του Ψηφιοποιημένου Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου, εντοπίζουμε την παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης ξεφυλλίζουμε το πρόγραμμα. Διαβάζουμε το κείμενο του Μ. Πλωρίτη «Αλληγορικό παραμύθι». Το τμήμα της παράστασης που

παρακολουθήσαμε φαίνεται να υπηρετεί το στοιχείο του παραμυθιού; Με ποιον τρόπο; Απαντάμε με μία παράγραφο 60 περίπου λέξεων. Το κείμενο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος. Η ανάρτηση των παραγράφων και των πέντε ομάδων έχει στόχο τη σύνθεση ενός άρθρου με τίτλο: «Π. Δέλτα, Παραμύθι χωρίς όνομα, και Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα: τα πρώτα στοιχεία για την παράστασή τους». Η σύνθεση του άρθρου θα γίνει μετά το τέλος της διδακτικής ώρας. Οι πέντε συντονιστές θα αναλάβουν τη σύνθεση. Για αυτό και ο συντονιστής της ομάδας όπου και όταν κρίνεται αναγκαίο αλλάζει. Στόχος είναι όλοι να αναλάβουν τον συντονισμό της ομάδας για κάποια εργασία. Το άρθρο θα τοποθετηθεί στον φάκελο: Δύο προσωπικότητες - Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλη.

5η Ομάδα

Επισκεπτόμαστε τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

http://www.aboutthessaloniki.gr/data/news/preview_news/86281.asp

<http://www.youtube.com/watch?v=jwg7sHpNT3g>

Ποια εικόνα σχηματίζουμε για τη δραματοποίηση του αφηγήματος της *Π. Δέλτα Παραμύθι χωρίς όνομα*; Πρόκειται για μια παιδική θεατρική παράσταση, ενός παιδικού λογοτεχνικού αφηγήματος, που έχει γραφτεί το 1910 και δραματοποιείται 100 χρόνια μετά. Αυτό τι μπορεί να σημαίνει; Γράφουμε τους προβληματισμούς μας σε μία παράγραφο 60 περίπου λέξεων. Το κείμενο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος. Η ανάρτηση των παραγράφων και των πέντε ομάδων έχει στόχο τη σύνθεση ενός άρθρου με τίτλο: «Π. Δέλτα, Παραμύθι χωρίς όνομα, και Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα: τα πρώτα στοιχεία για την παράστασή τους». Η σύνθεση του άρθρου θα γίνει μετά το τέλος της διδακτικής ώρας. Οι πέντε συντονιστές θα αναλάβουν τη σύνθεση. Για αυτό και ο συντονιστής της ομάδας όπου και όταν κρίνεται αναγκαίο αλλάζει. Στόχος είναι όλοι να αναλάβουν τον συντονισμό της ομάδας για κάποια εργασία. Το άρθρο θα τοποθετηθεί στον φάκελο: Δύο προσωπικότητες – Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλη.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ / Β' φάση (ανάγνωση)

1η Ομάδα

1. Ο λόγος του Ι. Καμπανέλλη στην πρώτη πράξη του «Παραμυθιού...» είναι η αφορμή για να συντάξουμε μία παράγραφο (60 λέξεις) αναφερόμενοι στη θεατρική τεχνική του. Η παράγραφος να δομηθεί με βάση τους όρους: εικόνα, [γλώσσα](#), πράξη, [ύφος](#), [σάτιρα](#), [γκροτέσκο](#), [νεορεαλισμός](#). Για τη σύνταξη της παραγράφου μπορούμε: 1) να χρησιμοποιήσουμε το [Λεξικό Λογοτεχνικών όρων](#) του ΟΕΔΒ, 2) να αναφερθούμε στη χρήση των όρων γενικότερα στην Τέχνη, 3) να πλαισιώσουμε την παράγραφό μας με εικόνες/φωτογραφίες.

Η παράγραφος θα αναρτηθεί στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος και θα καλέσουμε τα μέλη των άλλων δύο ομάδων, που επεξεργάστηκαν το κείμενο του Ι. Καμπανέλλη, να καταθέσουν γραπτά την άποψή τους για [τη γλώσσα του Ι. Καμπανέλλη](#). Οι εργασίες θα τοποθετηθούν στον φάκελο, που δημιουργούμε στη Β' φάση της ανάγνωσης, με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα**. Ο δεύτερος φάκελος θα τοποθετηθεί στον αρχικό φάκελο που έχουμε δημιουργήσει, [Δύο προσωπικότητες – Δύο εποχές: Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλη](#), στο Wiki του μαθήματος.

2. Ι. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα (Απόσπασμα) Α. Πράξη Πρώτη, Εικόνα Δεύτερη, Η δίκη στην πλατεία

.... (Τη δίκη παρακολουθούν, η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ, αδερφή του ΣΙΔΕΡΑ, ο ΜΙΧΑΛΗΣ, ο ΓΙΑΝΝΗΣ, ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ, ο ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ, ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ, κι άλλος λαός. Με το τέλος του τραγουδιού, παρακολουθούμε τη συνέχεια της δίκης).

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Ορκίζεσαι ότι είπες την αλήθεια;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αυτήν έλεγε σ' όλη του τη ζωή, δεν το βλέπεις απ' το χάλι του;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Είναι κανείς που θέλει να παρουσιαστεί ως μάρτυς; (Παύση).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μη χασομεράς, χριστιανέ μου, προχώρει στην καταδίκη!

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Κανείς;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Κανείς. Σου το λέω γω.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Θα πάψεις;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μα δεν το βλέπεις χαρτί και καλαμάρι στο κούτελο ολωνών; Ορίστε! «Κορόιδο είμαι να ανακατευτώ;» (Το πλήθος γελά).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τί γελάτε, βρε χάχηδες, δεν κοιτάτε το χάλι σας!

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Θα μ' αφήσεις να κάνω τή δουλειά μου;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αμ αν είναι δουλειά αυτή που κάνεις κι εσύ!...

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Άλλο ένα τέτοιο καρφί και σε κλείνω να του κάνεις παρέα.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μακάρι, αδερφός μου είναι. Έλα κι εσύ, Μαρία παιδί μου... μάς αναλαβαίνει το κράτος.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Δεν έχω καιρό για αστεία!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μα ανακατεύτηκα εγώ στη δουλειά σου; Εσύ δικάζεις αυτόν και γω δικάζω αυτούς. (Το πλήθος γελά).

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Και πότε θα 'βγει η απόφαση;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αμ έχει βγει, κακομοίρηδες!

ΣΠΥΡΟΣ: Δε μάς τη λες γιατί δεν την ξέρουμε!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αν είχατε τόση δα τσίπα θα την ξέρατε. Αλλά που τώρα πια. Να το, βρε, το χάλι σας! Δικάζουνε μπροστά σας ένα αθώο και το ξέρετε πώς είναι αθώος... κι όμως μού μασάτε μαστίχα αντί να σας πνίξει το δίκιο και να τα κάνετε λίμπα εδώ πέρα.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Σκασμός!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μην ανάβεις! Εντάξει, παραφέρθηκα, το παραδέχομαι! Κάν' τη δουλειά σου.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Ορκίζεσαι ότι είπες την αλήθεια;

ΣΙΔΕΡΑΣ: Πού ζεις, κύριε δικαστή μου, πού ζεις;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Γιατί;

ΣΙΔΕΡΑΣ: Δεν τον ξέρεις καθόλου τον άνθρωπο και μου κάνεις κι αυτή την περίπλοκη δουλειά;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Μα τί γίνεται, που να πάρει ο διάολος! Εγώ δικάζω εσένα, αυτή αυτούς και τώρα εσύ εμένα;

ΣΙΔΕΡΑΣ: Μα ρωτάς κάτι πράγματα!

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Είναι τυπική νομική ερώτησις!

ΣΙΔΕΡΑΣ: Αυτά που σου είπα, χριστιανέ μου, δεν ήταν λόγια, ήτανε αίμα και συ με ρωτάς αν ήτανε αλήθεια;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Τέλος!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τ' ακούσατε; Είπε τέλος. Τώρα θα βγάλει και την απόφαση και πάει... Τέλος και για σας δηλαδή. (Μπαίνει η ΜΑΡΙΑ λαχανιασμένη).

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Ησυχία!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Φχαριστώ. Λοιπόν, εγώ φεύγω τώρα, αλλά πριν να φύγω θα σας κάνω να γελάσετε άλλη μια φορά... για να μη σας αφήσω κακοκαρδισμένους. Σας μιλά μια γυναίκα που 'μεινε ανύπαντρη και χωρίς παιδιά, με το έτσι θέλω. Καταλαβαίνετε τι πάει να πει αυτό; Κι ήμουν ωραία και λιμπιστή.... Θα το θυμάστε οι συνομήλικοι. Ε, λοιπόν, εγώ σας λέω ότι γι' αυτό πεινάτε και κακομοιριάζετε και σωτηρία δεν έχετε. Γιατί χάσατε τη μπέσα και τη ζωηράδα σας. Και δεν υπάρχει χαρά στη ζωή χωρίς ζωηράδα και

μπέσα. Όχι, δεν υπάρχει, κλαψομούρηδες.'... Μη βιάζεσαι, κύριε Δικαστή!... Στάσου να φύγω πρώτα. Διάβασε καθαρά την απόφαση να την ακούσουνε. Κι αν κάνεις κάνα σκόντο, κάν' το γι' αυτούς, όχι για μας. Εμάς μη μας λυπάσαι, μας φτάνει πού 'μαστε καθαροί. Πάμε Μαρία... Γεια σου Χρύσανθε!

ΣΙΔΕΡΑΣ: Γεια σου... Γεια σου Μαρία.

ΜΑΡΙΑ: (Πάει να κλάψει μα ή θεία της τη σταματά μ' ένα τράβηγμα).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τι σου είπα;

(Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ τους κλείνει το δρόμο).

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: (Μπαίνει κρατώντας το καλάθι της). Μη φεύγεις.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Στη ΜΑΡΙΑ). Εσένα το λέει;

ΜΑΡΙΑ: Σε μένα.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Και ποιος είν' αυτός, να 'χουμε καλό ρώτημα;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: (Στη ΜΑΡΙΑ). Μην το μαρτυρήσεις.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δεν είμαστε καλά που θα 'χει τώρα και μυστικά από μένα!

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Μαρία, σε γύρευα.

ΜΑΡΙΑ: Τι να με κάνεις!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Βρε παιδάκι μου, εδώ καιγόμαστε, ερωτοδουλειές θα κοιτάμε;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Είχες δίκιο για τον πατέρα σου. Γι' αυτό σε γύρευα, για να σου το πω.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Να σε χαρώ. Αμ αυτό, νεαρέ μου, εμείς το ξέρουμε. Αν σου βαστά ανέθα κι πάνω να το φωνάξεις. (Παύση) Πολλά γυρεύω ε;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Ναι.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Πάμε (Την τραβά).

ΜΑΡΙΑ: Τουλάχιστο χαίρομαι που το πιστεύεις.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αυτός είναι ο γιος του φαρμακοποιού;

ΜΑΡΙΑ: Όχι το βασιλόπουλο.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τι;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Προς Θεού, ας μείνει μεταξύ μας!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Ε, όχι! Ε, όχι μεταξύ μας αφού με μια σου κουβεντούλα αθρώνεται ένας νοικοκύρης άνθρωπος. Αυτό είναι ανεσούμουντο αφέντη μου.

ΜΑΡΙΑ: Ασ' τότε θεία!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δεν έχει δικαίωμα να σωπαίνει.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Έχεις μια γλώσσα!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Έχω. Και μετανιώνω πού κατηγορήσα αυτούς τους ρεμπεσκέδες. Άδικο είναι να τους θέλω καλύτερους από την υψηλότητά σου.

(Θόρυβος. Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ρίχνει μια ματιά θυμού στη ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ και πλησιάζει στην έδρα).

(Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα, τ.2, 33-36. Αθήνα: Κέδρος, 1979.)

Πράξη Πρώτη Εικόνα Τρίτη Έξω από το παλάτι

«.....Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ που γυρίζει από τη δίκη. Το μάτι του πάει αμέσως στα μηνύματα που κρέμασε ο Πολύκαρπος).

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Πολύκαρπε...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Ελάτε υψηλότερα... εσάς περιμένουμε για να ξεκινήσουμε.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Τι είν' αυτά Πολύκαρπε;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Το διάγγελμα ότι ο βασιλεύς παραιτείται και αναχωρεί και ότι το σπίτι ενοικιάζεται.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Φεύγουμε...;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Ήρθε ο δικαστής και του είπε ότι τα ομολογήσατε όλα. Έτσι επήρε την απόφαση να φύγουμε προτού μας επιτεθεί ο όχλος.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Σαν κλέφτες...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Έβγαλα και το καλό μας αμάξι απ' το αμαξοστάσιο, το ξεσκόνισα, το 'πλυνα!

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Μα είναι σαράβαλο!...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Δεν έχετε δίκιο, άδειο μπορεί και τσουλάει.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Τι μας χρειάζεται άδειο...;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Μα και χωρίς αμάξι πάλι...;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Και ποιος θα το σέρνει;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Επέτυχα ένα ωραιότατο άλογο που το επήγαιναν δια σκότωμα λόγω γήρατος και το επήρα.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Είπες ότι φεύγουμε;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Λέξιν: Τους έδωσα δυο καρέκλες, μία σκάφη, ένα παραθυρόφυλλο και μου το έδωσαν προθυμότατα!

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Και τι θα σύρει ένα ετοιμοθάνατο άλογο;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Φαίνεται ευγενέστατο ζώον!... Θα το βοηθήσω κι εγώ...

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Πού είναι ο πατέρας μου κι η μητέρα μου;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Περιμένουν μέσα υψηλότερα!

(Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ κι ο ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ μπαίνουνε στο σπίτι. Σε λίγο εμφανίζονται λαχανιασμένοι ο ταβερνιάρης κι ο πρωτομάστορας. Τόσο αυτοί όσο κι οι άλλοι που θα 'ρθουν μετά, μόλις βρεθούν εδώ πάνω, νιώθουν κάτι σα δέος και συγκίνηση).

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Έχεις ξαναέβει δω πάνω;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ. Πριν από είκοσι τέσσερα χρόνια... Τότε που τον στέψανε βασιλιά...

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Εγώ ούτε και τότε... Ήμουνα στο κρεβάτι με μαγουλίθρες και θυμάμαι που είχα σκάσει από τη στεναχώρια μου!

(Μπαίνουν ό Σπύρος και άλλοι).

ΣΠΥΡΟΣ: Αμάν, αμάν!

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Σπύρο μου!

ΣΠΥΡΟΣ: Πα, πάααα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ. Αναμνήσεις, ε;

ΣΠΥΡΟΣ: Ας' τα καλύτερα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Μαζί είχαμ' έρθει το θυμάσαι;

ΣΠΥΡΟΣ: Πέρασες απ' το σπίτι και με πήρες, χαράματα ακόμη, για να πιάσουμε θέση.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Και πού κάτσαμε, θυμάσαι;

ΣΠΥΡΟΣ: Ε; (Γυρίζει ένα γύρω). Εκεί πάνω στην κολόνα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Και τι τρώγαμε;

ΣΠΥΡΟΣ: Κεφτέδες!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Και τι λέγαμε;

ΣΠΥΡΟΣ: Ότι κερδίσαμε τον πόλεμο, ότι η ειρήνη κι η ελευθερία σιγουρευτήκανε, ότι έχουμε νέο βασιλιά... ότι ο τόπος τώρα θα ρέει μέλι και γάλα!

ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ: Αμ' το άλλο, βρε... αμ' το άλλο; «Τρίτη διλοχία! Ένα θήμα εμπρός! Έεεε!» (Μπαίνουν κι άλλοι. Το ταμπούρλο ακούγεται).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Στη γιορτή της Νίκης!

ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ: *Ναι μωρέ... «Δια τον απaráμιλλον ηρωισμόν και την αυτοθυσίαν των εις την σωτηρίαν δια το Έθνος, μάχην του Σαρανταβρύσου, απονέμεται εις όλους ανεξαίρετως τους άνδρας της Τρίτης διλοχίας ακροβολιστών ο αργυρούς Σταυρός».*

ΣΠΥΡΟΣ: *Να το! (Σηκώνει το μπατζάκι του). Σπαθιά που κόντευε να μου κόψει το πόδι στα δύο!*

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: *(Σηκώνει το μανίκι). Το χέρι μου, δεν έμεινε μισερό;*

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: *Εδώ δέτε! (Δείχνει την κοιλιά του).*

(Οι περισσότεροι απ' το πλήθος μισογδύνονται και δείχνει ο ένας στον άλλον παλιά πολεμικά τραύματα. Το ταμπούρλο ακούγεται αρκετά κοντά).

ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ: *Αυτό τι είναι; Στη μάχη του Περιστεριού, ορίστε!*

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: *Εγώ τι να πω! Εμένα κοιτάχτε, έμενα κοιτάχτε!*

ΓΙΑΝΝΗΣ: *Δεν είναι τίποτα μπρος στο δικό μου!*

Β'-Γ-Δ' ΑΝΤΡΕΣ: *Ετούτο το είδες... Εδώ δέτε... Κόφτε σημάδι...*

ΣΠΥΡΟΣ: *Όποιος δεν ήτανε στο Καρφί είναι τυχερός!*

(Στην πόρτα του παλατιού εμφανίζονται ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ, η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ, ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ κι ο ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ με μπογαλάκια στα χέρια. Βλέποντας ξαφνικά τόσους άγνωστους και μισόγδυτους, τους πιάνει τρόμος).

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: *Ποιοί είν' όλοι αυτοί;*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: *Καλέ, γδύνονται!*

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: *Τους ξέρω, ήτανε στη δίκη!...*

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: *Βλέπεις τι κάνεις, για να μην ακούς...;*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: *Αν δεν απομακρυνθούν πρώτα, εγώ δε φεύγω! (Κάποιοι απ' το λαό τους βλέπουν).*

ΦΩΝΕΣ: *Ο Βασιλιάς... ο Βασιλιάς!... Ντυθείτε βρε! (Ο λαός τακτοποιεί το ντύσιμο του).*

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: *Σάμπως να θύμωσε που ήρθαμε...*

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: *Κάντε πιο πίσω, κάντε πιο πίσω! (Τραβιούνται λίγο πίσω).*

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: *Κρυφτέ τα μπογαλάκια... με τρόπο...*

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: *Ίσως να εδιάβασαν το διάγγελμα!...*

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: *Ήταν ανάγκη να το κρεμάσεις;*

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: *Μεγαλειότατε, εσείς διατάξατε...*

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: *Ας το κρεμούσες μέσα! Εδώ έξω φαίνεται!*

(Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ προσπαθεί να το κρύψει).....»

(Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, τ.2, 41-43. Αθήνα: Κέδρος, 1979)

Στα αποσπάσματα η παρουσία δύο γυναικείων χαρακτήρων είναι καταλυτική, βάσει των λόγων τους: της Φτωχομάνας στη «δίκη του Σιδερά» (β' εικόνα) και της Βασίλισσας «έξω από το παλάτι» (γ' εικόνα), με τη φράση «Καλέ, γδύνονται!».

Σκιαγραφούμε το πορτρέτο ήθους των δύο γυναικών. Χαρακτηριστικά στοιχεία του ήθους τους μπορούμε να βιώσουμε στην καθημερινότητά μας; Αν ναι, σε ποιες σκέψεις οδηγούμαστε για την σύγχρονη ιστορική-πολιτική συγκυρία, λαμβάνοντας υπόψη ότι το έργο του Ι. Καμπανέλλη εκδόθηκε το 1959;

Γράφουμε ένα άρθρο (150 λέξεις) με θέμα: «οι γυναικείοι χαρακτήρες στο Παραμύθι χωρίς όνομα» του Ι. Καμπανέλλη.

Υπομνηματίζουμε το άρθρο ψηφιακά με υπερδεσμούς, που παραπέμπουν σε έργα χαρακτηριστικής ή ζωγραφικής σε μια προσπάθεια **οπτικοποίησης των χαρακτήρων**. Το άρθρο μας θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα**, με την υποσημείωση: τα μέλη των άλλων ομάδων διαβάζοντάς το μπορούν να καταθέσουν το δικό τους σχόλιο με κείμενο απλό ή πολυτροπικό.

3. Ι. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα: Από την Πρώτη πράξη και την Πέμπτη εικόνα «Στην Ταβέρνα» υπομνηματίζουμε ψηφιακά με τη δημιουργία υπερδεσμών δύο αποσπάσματα του διαλόγου Πρίγκιπα και Σπύρου. Οι υπερδεσμοί να παραπέμπουν σε κείμενα λογοτεχνίας, ή σε έργα ζωγραφικής, χαρακτηριστικής, γλυπτικής. Η επιλογή των λογοτεχνικών κειμένων και των έργων ζωγραφικής, χαρακτηριστικής, γλυπτικής να συντελούν στην ανάδειξη του αξιακού συστήματος του κειμένου.

Ι. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα (Απόσπασμα) Α. Πράξη Πρώτη, Εικόνα Πέμπτη Στην ταβέρνα

Α.«...ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Ξεχάστε την τιμή των όπλων... Ας πούμε πως είναι πολυτέλεια στο κατόντημα μας. Σκεφτείτε όμως πως ο εχθρός δε θα 'ρθει με το σταυρό στο χέρι αλλά με το σπαθί και με το δικαίωμα του νικητή να σφάζει και ν' αρπάξει. Θα μας έχει με το θούρδουλα κι ό,τι θγάζει η τέχνη μας, η γη μας, το ποτάμι μας θα τα λέει δικά του. Θα 'μαστε ζωντανόι, όσο το θέλει αυτός. Θα πεθαίνουμε, άμα θέλει αυτός. Και για να 'ναι σίγουρος για τη σκλαβιά μας, θα μας βαστά μέρα και νύχτα - ακόμα και τη σκέψη μας — με το φόβο, με την πείνα, με τον αφανισμό! Δυστυχάτε και τώρα, μα είστε ελεύθεροι. Σαν έρθει θα χάσετε κι ό,τι σάς απόμεινε... Αυτά δεν είναι πολυτέλειες είναι ή ζωή ή θάνατος...! (Παύση).

ΣΠΥΡΟΣ: Τώρα παρά λίγο να τα πεις σωστά! Δεν ξέρεις όμως πως εμείς δεν έχουμε πια τίποτα για να μας πάρει. Κι όσοι έχουνε ακόμα κάτι, μονάχοι τους το 'χουνε, μονάχοι τους ας το σώσουνε. Μου λες για φόβο και γι' αφανισμό! Σύμφωνοι! Αλλ' άμα δεν πατήσεις το φίδι στην ουρά δε γυρίζει να σε δαγκώσει. Εγώ δε θα του πατήσω την ουρά...! Τέλος....». (Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σ.63).

Β. « ΣΠΥΡΟΣ: Για θάστα τι μας τσαμπουνάτε; Τι μας τραβάτε με το τίποτα στο τίποτα; ...Πού είν' το ψωμί, πού είν' η πατρίδα, πού είν' ο στρατός, πού είν' ο αρχηγός;...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Άσε βρε Σπύρο...

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Πατρίδα είν' όσα δεν είχατε κι αν πολεμήσετε γι' αυτά θα τα 'χετε, στρατός είστε εσείς, αρχηγός όποιος θα λέει το πιο σωστό και ψωμί... ο πατέρας μου δίνει την κορόνα του ν' αγοράσουμε σάρι. (Στον πατέρα του με φωνή που δε σηκώνει αντίρρηση) Δώσ' μου τη... (ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ βγάζει από την τσέπη του την απόδειξη από την υποθήκη της κορόνας και του τη δίνει.) ...». (Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σελ.65)

2η Ομάδα

Α.) Ι. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα (Απόσπασμα) Πράξη Δεύτερη: Εικόνα έκτη Στην ακροποταμιά με ήλιο

(.....Μπαίνουν η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ κι ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ πριν καλά-καλά φύγει ό ΔΑΣΚΑΛΟΣ).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Πού πάει ο Δάσκαλος...;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Φεύγει...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δε φεύγει, νομίζει ότι φεύγει... Πηγαίνετε σεις στη δουλειά σας και κάντε πως δεν του δίνετε σημασία!

(Ό ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ κι ό ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ βγαίνουν).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Στη ΜΑΡΙΑ). Άντε κι εσύ!... (Η ΜΑΡΙΑ κάνει να πάει πίσω απ' τον ΠΡΙΓΚΙΠΑ). Πού πας από κει...;

ΜΑΡΙΑ: Έχω το φαΐ του!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Της δείχνει αντίθετα). Από δω γρήγορα!

ΜΑΡΙΑ: Μα είναι νηστικός...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Θα σου αστράψω καμιά!...

(Η ΜΑΡΙΑ, φεύγει. Η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ μένει μόνη. Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ, μπαίνει βιαστικός κάνοντας τον περαστικό. Να σου κι ο ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ, λαχανιασμένος).

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: (Στο ΔΑΣΚΑΛΟ). Μήπως πέρασε από δω ο Μεγαλειότατος;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Θα τον βρείτε στο βάθος!...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Τον έχω χάσει απ' το πρωί... (Ξεκινά προς τα κει).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Στο ΔΑΣΚΑΛΟ). Άκουσα ότι έφυγες...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Αυτό κάνω...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Ξέρεις, τι ωραία που περνάμε δω;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Το βλέπω!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Εσύ δε στεναχωριέσαι εκεί στην ερημιά...;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δεν είν' ερημιά, περνώ χαρά θεού μόνος μου!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Εμ βέβαια, τέτοιος εγωιστής και φαντασμένος, - πού να νιώσεις την ανάγκη του άλλου!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Από πότε σου 'γινε σεκλέτι η μοναξιά μου;... Μη στεναχωριέσαι κοπέλα μου, τώρα συνήθισα πια!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Έ, μπράβο...! Αυτό το πουκάμισο, Δάσκαλε, ποιος σου το 'ραψε κι είν' έτσι τσουρούτικο;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Πολύ ωραίο είναι!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Σε κακοδείχνει...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δεν πειράζει, δεν πάω για γαμπρός...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Καλά ντε, δεν είναι ανάγκη να μας το κοπανάς. Όμως αυτό το πουκάμισο, μπορούσε να μην έχει το κακό του χάλι...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Να με συμπαθάς δεν ήξερα πως θ' ανταμύσουμε, αλλιώς θα φόραγα τα καλά μου!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τί τζαναμπέτης άνθρωπος που είσαι!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Είπε ο γάιδαρος τον πετεινό κεφάλι...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μα δε μπορείς, ούτε μια φορά, να μιλήσεις χωρίς να καθγαδίζεις;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Αφού με διαολίζεις συνέχεια! Τώρα βρήκες να τα βάλεις με το πουκάμισο μου. Έ, λοιπόν το πουκάμισο μου είναι το αριστούργημα της πουκαμισικής τέχνης.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ Είναι αγόρι μου, είναι. Δε μου λες, Δάσκαλε... μόνος σου το 'ραψες;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δε λέμε τίποτ' άλλο;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Να 'μouνα από μια μεριά να σ' έβλεπα να το πολεμάς!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Σαχλαμάρες!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Να κόβεις το ύφασμα, - να το τρυπώνεις, να κάνεις πρόβα στον καθρέφτη! Πώς τα κατάφερες ολομόναχος;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Βοηθήσανε λίγο και τα παιδιά...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Χριστέ μου! Σε βλέπω να νευριάζεις που δεν περνά η κλωστή και να βάνεις τις φωνές... Υστερα να τραβάς κάτω βελονιές μισή πήχη η καθεμιά για να τελειώσει γρήγορα...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Εδώ δεξ χάλι!... (Τραβά το σακάκι του και φαίνεται το αριστερό χέρι γυμνό, χωρίς μανίκι). Πάει το μανίκι, Το 'χα δώσει σ' ένα παιδί να το ράψει και το 'χασε. Έφαγα τον κόσμο να το γυρεύω...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αν τύχει να το βρω πού θες να σ' το στείλω;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δε μου χρειάζεται, προτιμώ να ξηλώσω και το άλλο...

(Η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ δε βαστιέται κι αρχίζει να γελά. Το γέλιο της τελειώνει κι ακολουθεί μια μικρή σιωπή γεμάτη αναμνήσεις κι από τους δυο τους).

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δεν πηγαίνεις πια στο κεφαλόβρυσο να πλένεις;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Πηγαίνω...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δεν περνάς απ' το δρόμο μας, δε σε βλέπω πια...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Άλλαξα δρόμο, δε μπορούσα πια είκοσι χρόνια αυτό το μαρτύριο...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ποιος φταίει;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Ρωτάς κι από πάνω...;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Φταίω εγώ;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Όχι εγώ...!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ακόμα επιμένεις;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Και θα επιμένω!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Τί ξεροκέφαλη...!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τέλος πάντων, περασμένα ξεχασμένα. Ας μη χαλάμε τις καρδιές μας γέροι άνθρωποι πια...!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Σωστά! Εγώ που λες, φεύγω...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Γεια σου. Θα 'χω το νου μου μην πάει και βρεθεί πουθενά το μανίκι.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δε μου χρειάζεται, προτιμώ να ξηλώσω και το άλλο...!

(Τους διακόπτει ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ που έχει δει από μακριά το ΔΑΣΚΑΛΟ και μόλις μπει αρχίζει)...

(Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σ. 82-84)

Πράξη Δεύτερη Εικόνα όγδοη Στον κάμπο απόγεμα

«.....ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δεν αλλάζει ο άνθρωπος μακάρι τι.... Όπως τον ε γνώρισα πριν είκοσι χρόνια, έτσι ολόιδιος είναι.

ΦΩΤΕΙΝΗ: Αλήθεια;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Παναγίτσα μου σώσε!

ΜΑΡΙΑ: Κι όμως είναι καλός.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Σκέψου τον τώρα να πολεμά! Το Δάσκαλο να πολεμά!

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: Γιατί δεν παντρευτήκατε;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Χάλασε η δουλειά στο παρά πέντε. Να, ένα τέτοιο ήσυχο απόγεμα... Εγώ καθόμουν στο πάνω σκαλοπάτι, εκείνος κάθισε στο κάτω... Σε μια στιγμή σκύβει, φιλά το σκαλοπάτι και μου λέει: «Εγώ, κοπέλα μου, θα φιλώ το χώμα που θα πατάς». Τότε κοίταξα, έτοιμη να τότε φιλήσω μες στο δρόμο. «Αλλά, μου λέει, πρέπει να περιμένεις να γίνω πρώτα Επιθεωρητής εκπαιδευσεως. Ο γάμος θα μου κόψει τη φόρα!» Ήμουν έτοιμη να του πω ναι. Αλλά κείνος τινάζεται πάνω και φωνάζει σα λυσσαμένος: «Άκου δω, είσαι υποχρεωμένη να περιμένεις»!... Υποχρεωμένη; Έ, όχι, του λέω κι εγώ, ούτε υποχρεωμένη είμαι, ούτε θα σε περιμένω και άντε να κάνεις αλλού τον άγριο. Επί τρία χρόνια δεν είχαμε ούτε... (Ξαφνικά ανήσυχη). Σα να 'κουσα μια βουή... (Οι γυναίκες σηκώνονται όλες. Στήνουν αυτί)...» (Ι. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σ. 109-110)

1.1. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα. Από τη δεύτερη πράξη και την έκτη εικόνα «Στην ακροποταμιά με ήλιο» επιλέγουμε το παραπάνω απόσπασμα του διαλόγου Φτωχομάνας και Δασκάλου, όπου υπαινικτικά και με πικρό λυρισμό δίδεται η σχέση των δύο προσώπων και από την **όγδοη εικόνα «Στον κάμπο απόγεμα», της δεύτερης πράξης**, το απόσπασμα με την απάντηση της Φτωχομάνας στο ερώτημα της βασίλισσας «Γιατί δεν παντρευτήκατε;». **Μεταγράφουμε τα αποσπάσματα σε ένα αφηγηματικό κείμενο χρησιμοποιώντας τον εσωτερικό μονόλογο ως αφηγηματικό τρόπο.** Επιλέγουμε το πρόσωπο και την προοπτική της Φτωχομάνας ή του Δασκάλου. Στη συνέχεια ένα μέλος της ομάδας αναλαμβάνει να παρουσιάσει **δραματοποιημένα** τον εσωτερικό μονόλογο, που δημιούργησε

η ομάδα και ένα άλλο μέλος να ηχογραφήσει τη δραματοποίηση. Το αφηγηματικό κείμενο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα**, με την υποσημείωση, τα μέλη της ομάδας με λόγο επιγραμματικό να εκφράσουν τα συναισθήματα που ένιωσαν παρακολουθώντας τη δραματοποίηση του εσωτερικού μονόλογου.

B) I. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα (Απόσπασμα) Πράξη Δεύτερη: Εικόνα ένατη, Στον ίδιο κάμπο ένα βράδυ.

1.«... ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ξέρω ότι όλοι εσείς, θερμόαιμοι μπουμπουνοκέφαλοι, που πήρε αέρα το κεφάλι σας το κλούβιο, θα με κατηγορήσετε ότι αμβλύνω το ηρωικό ένστικτο του λαού! Σκασίλα μου! Μα όσοι έχετε ακόμη μια δαχτυλήθρα μυαλό — όσοι είστε στ' αλήθεια άντρες και νικητές και πατριώτες, πρέπει να καταλάβετε ότι ο δρόμος μας τώρα είναι αυτός που μας γυρίζει στα σπίτια μας. Εδώ νικήσαμε, ναι. Στο λιθάδι ετούτο. Αλλά η νίκη μάς περιμένει στις ξώπορτες, στις αυλές και στα κατώφλια των σπιτιών μας. Όχι τα μεθυσμένα παλιομάχαιρα, όχι η φωτιά και το πελέκι. Δεν είναι αυτά η νίκη σας. Αλλά οι γυναίκες σας, που θέλουν άντρα κι ένα φόρεμα... είναι τα παιδιά που περιμένουν μόρφωση κι ένα επάγγελμα, είναι τα σπίτια σας που περιμένουν πάλι να κατοικηθούν. Είναι οι δουλειές σας. Αυτά είναι η νίκη μας! Κι όσα δεν μπόρεσα να σας πω, γιατί είμαι έξω φρενών και δεν ξέρω τι λέω, ανοίχτε τα στραβά σας και διαβάστε τα στα μάτια των γυναικών σας... των manάδων σας, των αδερφάδων και των θυγατέρων σας. Εμπρός, όσοι γενναίοι, πλησιάστε και ξεστραβωθείτε... (Νεκρική ησυχία).....» (I. Καμπανέλλη, Το παραμύθι χωρίς όνομα, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σ.122).

Από την ένατη εικόνα «Στον ίδιο κάμπο ένα βράδυ», την τελευταία της δεύτερης πράξης, επιλέγουμε τα παραπάνω λόγια του δασκάλου, λίγο πριν το τραγούδι του επιλόγου, και: 1) **τα υπομνηματίζουμε ψηφιακά με τη δημιουργία υπερδεσμών.** Τα μέλη της ομάδας επιλέγουν τα σημεία στα οποία θα επέμβουν με τον υπομνηματισμό. 2) **Μεταγράφουμε τα λόγια** του δασκάλου ως απόσπασμα **πολιτικού λόγου υπέρ της ειρήνης.** (150 περίπου λέξεις). Το απόσπασμα θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα**, και στην **ηλεκτρονική εφημερίδα** του σχολείου. Η ανάρτηση στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου να συνοδεύεται από την **αφίσα**, που η θεατρική ομάδα της τάξης έχει ετοιμάσει για την παράσταση του έργου του I. Καμπανέλλη **Το παραμύθι χωρίς όνομα.**

3. I. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα Ας φτιάξουμε έναν κατάλογο των προσώπων. Τα κατανέμουμε σε δύο στήλες: Πρωταγωνιστές και δευτερεύοντα πρόσωπα. Ποια πρόσωπα έχουν ονόματα; Τι επιτυγχάνει με τη συγκεκριμένη τεχνική ο συγγραφέας; Τι υποδηλώνουν τα ονόματα των προσώπων; Γράφουμε μία παράγραφο που θα αναφέρεται **στη χρήση της ειρωνείας** ως χαρακτηριστικό της σάτιρας του I. Καμπανέλλη. Η παράγραφος θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

3η Ομάδα

Από Το παραμύθι χωρίς όνομα του I. Καμπανέλλη τα παρακάτω τραγούδια:

ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ

Άσπρισε η κούτρα σου Μιχάλη,

αλλά μυαλό δε λέει να βάλει.

Μωρ' λένε όχι στους πολλούς

τα βάνουνε με τους τρελούς
Μιχάλη μου, κύριε Μιχάλη μου!
Ξεχνάς τι λέγαν οι παλιοί,
που 'χανε γνώση πιο πολλή!
Κείνο που θέλουν οι πολλοί
σκύβ' ο ουρανός και το φιλεί
Μιχάλη μου, κύριε Μιχάλη μου!
Κράτα το στόμα σου κλειστό,
κράτα για σένα το σωστό,
κι άσε με μένα τον κουτό
κατά πως θέλω να γλεντώ
το χάλι μου, κύριε Μιχάλη μου...

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΝΤΡΟΠΗΣ

Αχ, τι ντροπή, τέτοια ντροπή,
μάννα μου και πως βγαίνει!
Μηδέ κι αν τρέξει ο ποταμός
μάννα μου δεν την πλένει.
Τι να μου κάνουν δάκρυα δυο,
και στεναγμοί σαράντα δυο,
μανούλα μου.
Κλαίω και το μάτι μου στεγνό
βουβό το στόμα και πικρό
μανούλα μου.
Και τρέχω κάποιον για να βρω
να με ρωτά, να τον ρωτώ
τι θα γενεί, τι θα γενεί
ποιος θα το βρει, ποιος θα το πει
μανούλα μου.

ΤΟΥ ΓΕΡΟ-ΝΑΥΤΗ

Άσπρο περιστέρι,
πάρε τα όνειρα μου
κι άμε στην ευχή.

Ναύτη, γερο-ναύτη,

σάπιο είμαι καράβι

με μισό κουπί.

Άσπρο περιστέρι,

μ' ασημένιο ξάρτι

και χρυσό κουπί,

τις ελπίδες μου όλες

φόρτωσα σε σένα

κι ώρα σου καλή,

κι άμε στην ευχή.

ΕΡΩΤΙΚΟ

Ρίχνω την καρδιά μου στο πηγάδι

να γίνει νερό να ξεδιψάσεις

Σπέρνω την καρδιά μου στο λιβάδι

να γινεί ψωμάκι να χορτάσεις

Στη φωτιά τη ρίχνω την καρδιά μου

τα χεράκια σου έλα να ζεστάνεις

Στον αγέρα δίνω την καρδιά μου

να γινεί δροσούλα ν' ανασάνεις.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην ποταμιά σωπαίνει το κανόνι,

στην καλαμιά φτεροκοπά ένα αηδόνι.

Γελά ο θεός στο φώς του αποσπερίτη,

Χαμογελά στο δρόμο για το σπίτι.

Πετούν τα παλιομάχαιρα με χαρές και πάνε,

Πετούν τα παλιομάχαιρα, οι γειτονιές αχολογάνε.

Γεια και χαρά παιδιά κι ώρα καλή σας

κι οι παροιμίες μου πλάκες στην αυλή σας.

Η νίκη έχει ένα δίκιο, μα το χάνει

Όταν ο νικητής το παρακάνει.

Πετούν τα παλιομάχαιρα με χαρές και πάνε,

Πετούν τα παλιομάχαιρα, οι γειτονιές αχολογάνε

1. **Υπομνηματίζουμε**, τα παραπάνω τραγούδια από *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη, **ψηφιακά με τη δημιουργία υπερδεσμών**. Ο υπομνηματισμός μπορεί να παραπέμπει σε έναν πίνακα ζωγραφικής, σε μία φωτογραφία, σε στίχους ενός άλλου ποιήματος ή σε απόσπασμα ενός πεζογραφικού κειμένου. Κάθε μέλος της ομάδας αναλαμβάνει ένα τραγούδι. Το αποτέλεσμα της επέμβασης της ομάδας στα τραγούδια θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

Στη συνέχεια **συγκρίνουμε τα δύο κείμενα των στίχων**, το έντυπο και το ψηφιακό. Τα συμπεράσματα της σύγκρισης και την άποψη μας για τη «διαφορετική μορφοποίηση του ίδιου κειμένου» τα καταγράφουμε σε ένα κείμενο - σχόλιο (80 λέξεις) και τα αναρτούμε **στην ηλεκτρονική εφημερίδα** του σχολείου. Μέσω του κειμένου καλούμε τη σχολική μας κοινότητα (συμμαθητές και καθηγητές) να καταθέσουν την άποψή τους, στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου, για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο μάθημα της Λογοτεχνίας.

2. Η κατανόηση των τραγουδιών, η ακρόαση της μουσικής του Μ. Χατζηδάκι (www.hadjidakis.gr/) και ο υπομνηματισμός, ως σχόλιο στους στίχους του Ι. Καμπανέλλη, **μας οδηγούν στη δημιουργία βίντεο**. Έχοντας υπόψη και τις παρακάτω σκέψεις του Ι. Καμπανέλλη το φτιάχνουμε.

«Δεν είχα ποτέ σκεφτεί να γράψω στίχους για τραγούδια. Όταν έγραφα το “Παραμύθι χωρίς όνομα” σκεπτόμουν να ζητήσω από τον Νίκο Γκάτσο να γράψει τα τραγούδια με τα οποία θα συνδέονταν οι πολλές εικόνες που είχε το έργο. Ο Γκάτσος, όμως, τελικά, παρ’ όλο που του άρεσε το “Παραμύθι”, δυσκολευόταν να λειτουργήσει ένθετα σ’ ένα κείμενο που δεν ήταν δικό του. Ζήτησα το ίδιο απ’ τον Βαγγέλη Γκούφα, αλλά και πάλι πήρα την ίδια απάντηση. Έτσι υποχρεώθηκα να προσπαθήσω να γράψω τους στίχους των τραγουδιών ο ίδιος. Το πρόβλημά μου ήταν το χάρισμα ότι τους στίχους θα μελοποιούσε ο Μάνος. Όχι απλώς δεν θα ‘πρεπε να του δοθούν μέτριας καταλληλότητας στίχοι, αλλά θα ήταν και κρίμα απ’ το Θεό να σπαταληθεί η παρουσία του Χατζηδάκι, στην οποία τόσο υπολόγιζε ο Βασίλης Διαμαντόπουλος και όλοι οι συντελεστές της παράστασης.

Έγραψα τους στίχους και συναντήθηκα με τον Μάνο. Νομίζω πως εκείνη την ώρα με δούλεψε λίγο. Με άφησε να αναρωτιέμαι μέχρι την τελευταία στιγμή αν του πάνε ή όχι και μετά με κοίταξε και ξέσπασε σε δυνατά γέλια...». (Από τις *Ανοιχτές Επιστολές στον Μάνο Χατζηδάκι*, εκδ. «Μπάστας - Πλέσσας», 1996.)

Το βίντεο το τοποθετούμε στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

3. ΕΚΤΟΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Από το Τρωικό κάστρο η Ανδρομάχη

Στον Έκτορα που κίναε για τη μάχη

Φώναξε με φωνή φαρμακωμένη:

Στρατιώτη μου τη μάχη θα κερδίσει

όποιος πολύ το λαχταρά να ζήσει.

Όποιος στη μάχη πάει για να πεθάνει

Στρατιώτη μου για πόλεμο δεν κάνει.

Έτσι και μένα η κόρη του Γαβρίλη

σαν έφευγα στις είκοσι του Απρίλη

μου φώναζε ψηλά από το μπαλκόνι:

Στρατιώτη αν θες τη μάχη να κερδίσεις

μια κοπελίτσα κοίτα ν' αγαπήσεις.

Όποιος το γυρισμό του όρκο δεν κάνει

Στρατιώτη μου τον πόλεμο τον χάνει.

Στην ένατη εικόνα της Δεύτερης Πράξης και λίγο πριν το τέλος ακούγονται τραγούδια. Πρωταγωνίστρια των στίχων η Ανδρομάχη καθώς απευθύνεται στον Έκτορα.

Οι στίχοι του Ι. Καμπανέλλη αποτελούν διακεείμενο των στίχων του Ομήρου. ([Ιλιάδα, Ζ ραψωδία στ. 369- 529](#)). Ως προς τι διαφοροποιούνται; Οι στίχοι και τα τελευταία λόγια του δασκάλου « ...Εδώ νικήσαμε, ναι. Αλλά η νίκη μας περιμένει στις ξώπορτες, στις αυλές και στα κατώφλια των σπιτιών μας. Όχι τα μεθυσμένα παλιομάχαιρα ... Δεν είναι αυτά η νίκη σας. Αλλά οι γυναίκες σας, που θέλουν άντρα κι ένα φόρεμα...» ποιες αξίες της ζωής αναδεικνύουν;

Γράφουμε ένα άρθρο (περίπου 150 λέξεις) με στόχο να πείσουμε ότι οι αξίες που αναδεικνύουν οι στίχοι και τα λόγια του δασκάλου είναι όσο ποτέ επίκαιρες. Το άρθρο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

Ή γράφουμε ένα κείμενο λογοτεχνικό, πεζό ή ποιητικό, που να λειτουργεί ως διακείμενο στο έργο του Ι. Καμπανέλλη, και συγκεκριμένα στους παραπάνω στίχους και στα λόγια του δασκάλου. Το κείμενο θα αναρτηθεί στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα**, καθώς και στην **ηλεκτρονική εφημερίδα** του σχολείου.

Ή δημιουργούμε μια παρουσίαση (PowerPoint) με έργα ζωγραφικής, εμπνευσμένα από τον αποχαιρετισμό του Έκτορα στη γυναίκα του Ανδρομάχη. Στην παρουσίαση ενσωματώνουμε τους στίχους του Ι. Καμπανέλλη και τη μουσική του Μ. Χατζηδάκι. Η παρουσίαση θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος και συγκεκριμένα στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα**, καθώς και στην **ηλεκτρονική εφημερίδα** του σχολείου.

4η Ομάδα

1. Επισκεπτόμαστε την [«Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα»](#). Από την ενότητα Νέα Ελληνική επιλέγουμε Εργαλεία, Ηλεκτρονικά λεξικά, το Λεξικό της κοινής νεοελληνικής και αναζητούμε τον όρο «παραμύθι». Ποια από τις εγγραφές μάς είναι χρήσιμη στην προσπάθειά μας να δώσουμε μια απάντηση στο ερώτημα: γιατί παραμύθι;

Μπορούμε να εντοπίσουμε [τα χαρακτηριστικά του παραμυθιού](#) ως αφηγηματικού λόγου στο κείμενό της Π. Δέλτα «Παραμύθι χωρίς όνομα»; Γράφουμε μία παράγραφο (60-80 λέξεις) με τον τίτλο: **«παραμύθι χωρίς όνομα: σχολιάζοντας τον τίτλο...»** Το κείμενό θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

2. **Π. Δέλτα: Παραμύθι χωρίς όνομα** Στα δύο πρώτα κεφάλαια του έργου: «**Το δάσος**», «**Παλάτι και παλατιανοί**», με τα εργαλεία του επεξεργαστή κειμένου, **χρωματίζουμε τις περιγραφές**. Τις σχολιάζουμε σε μία παράγραφο (60λέξεις) ως προς την έκταση, τον ρόλο και τα χαρακτηριστικά τους λαμβάνοντας υπόψη ότι η Π. Δέλτα απευθύνεται σε παιδιά. Στη συνέχεια **υπομνηματίζουμε ψηφιακά** τρεις περιγραφές της επιλογής μας με πίνακες

ζωγραφικής ή με αποσπάσματα λογοτεχνικών έργων (ποιητικών ή πεζών). Η απάντηση στην άσκηση θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

3. «Αν θέλω να πω πράγματα στα παιδιά που να τα καταλαβαίνουν, πρέπει να τους τα πω στη γλώσσα που μιλούν απ' το πρωί ως το βράδυ με τη μάνα τους και αναμεταξύ τους,» «...αν θέλω να γράψω απλά με ελικρίνεια • αυτή την ανακατωμένη γλώσσα μιλούμε, αυτή γράφω, γιατί μ' έρχεται φυσική...» υποστηρίζει η Π. Δέλτα.

Διαβάζοντας το αφήγημα της Π. Δέλτα «Παραμύθι χωρίς όνομα» και γνωρίζοντας την παραπάνω τοποθέτησή της για τη γλώσσα **γράφουμε ένα άρθρο** (150 περίπου λέξεις) για **τη γλώσσα των νέων**. Υποθέτουμε ότι εμείς είμαστε η Π. Δέλτα του 2012, και γράφουμε με την προοπτική της παραπάνω τοποθέτησης. Το άρθρο θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.** Και στην **ηλεκτρονική εφημερίδα** του σχολείου.

5η Ομάδα

1. Το έργο της Π. Δέλτα «**Παραμύθι χωρίς όνομα**» είναι πολυπρόσωπο. **Χρωματίζουμε** τα ονόματά και τα χαρακτηριστικά τους στα τέσσερα πρώτα κεφάλαια (το δάσος, παλάτι και παλατιανοί, στο φτωχικό της κυρά-Φρόνησης, στον γυρισμό) του αφηγήματος. Όλα τα πρόσωπα έχουν ονόματα; Τα ονόματα των προσώπων οδηγούν στη λεκτική και καταστασιακή ειρωνεία; Γράφουμε μία παράγραφο (60 λέξεις) με τίτλο **«Τα ονόματα των προσώπων και η σάτιρα στο Παραμύθι χωρίς όνομα, της Π. Δέλτα»**. Θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

2. Το **«Παραμύθι χωρίς όνομα» της Π. Δέλτα** εκδόθηκε το 1910, χρονιά κατά την οποία προβάλλεται το αίτημα για ανανέωση στην πολιτική, κοινωνική ζωή του τόπου. Ένοιες όπως: Πατρίδα, Δικαιοσύνη, Ήθος, Κράτος, Έθνος, Φρόνηση, Καθήκον είναι στο επίκεντρο ενός γενικότερου στοχασμού. Η Π. Δέλτα «δεν έκρυψε, αντίθετα πρόβαλε τη διδακτική της πρόθεση...»

Στα κεφάλαια: «**Καινούριες αποκαλύψεις**» (Ζ'), «**Η κορόνα του βασιλιά**» (Η'), «**Στη θέση που μας έβαλε η μοίρα**» (Θ') με τη βοήθεια των εργαλείων του επεξεργαστή κειμένου, **δημιουργούμε έναν κατάλογο αξιών του κειμένου**. Συζητάμε τα ερωτήματα: βιώνουμε σήμερα τις ίδιες αξίες; Αν ναι με ποια μορφή; Αν όχι ποιες από τις αξίες έχουν πάρει μια άλλη μορφή και ποια είναι αυτή;

Με τους προβληματισμούς μας γράφουμε **ένα άρθρο** (περίπου 150 λέξεις), που έχει στόχο να πείσει ότι το «παραμύθι χωρίς όνομα» της Π. Δέλτα μπορεί να διαβαστεί και σήμερα με μια προϋπόθεση ότι θα αντιμετωπίσουμε τον παιδευτικό / διδακτικό του χαρακτήρα με την προοπτική του σήμερα. Καλούμε τα μέλη των δύο ομάδων που διάβασαν και επεξεργάστηκαν το κείμενο της Π. Δέλτα να σχολιάσουν το άρθρο. Αν διαφωνούν με την πρόταση να αντιπαραθέσουν τα επιχειρήματά τους σε ένα νέο άρθρο.

Ή δημιουργούμε μια παρουσίαση, όπου η απεικόνιση των ιστορικών- πολιτικών γεγονότων του 1910, φωτογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, σκίτσα/γελοιογραφίες, πορτρέτα των πολιτικών και πνευματικών ανθρώπων της εποχής, έχει στόχο να αναδείξει τις αξίες που ήταν στο κέντρο του στοχασμού και να θέσει το ερώτημα: μήπως το αίτημα για ανανέωση στην πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου σήμερα είναι επιτακτικό; Η παρουσίαση να διαθέτει ήχο και κίνηση.

Τα κείμενα και η παρουσίαση (PowerPoint) θα αναρτηθούν στο Wiki του μαθήματος στο φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

3.Το τελευταίο κεφάλαιο του αφηγήματος της [Π. Δέλτα «Παραμύθι χωρίς όνομα»](#) έχει τον τίτλο «Συνετός Β΄». Διαμορφώνουμε **ένα αφηγηματικό κείμενο** με τη φωνή της Γνώσης, όπως θα το διηγούνταν στα εγγόνια της. Στη συνέχεια ένα μέλος της ομάδας αναλαμβάνει τον ρόλο της Γνώσης και παρουσιάζει **δραματοποιημένα την αφήγηση της**.

Το κείμενό θα αναρτηθεί στο Wiki του μαθήματος στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: Η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (κοινό για όλες τις ομάδες) / Γ' φάση (μετά την ανάγνωση)

1. Γράφουμε και παρουσιάζουμε **τη συνθετική εργασία με θέμα: «Η συνομιλία Π. Δέλτα και Ι. Καμπανέλλη, η Ιστορία και το Θέατρο παράλληλα.» (800 περίπου λέξεις)**

Η εργασία θα αναπτυχθεί σε δύο μέρη: ένα πρώτο μέρος όπου, μέσα από τις σημειώσεις και τις εργασίες των προηγούμενων διδακτικών ωρών, αναφερόμαστε στον τρόπο που τα δύο κείμενα διαλέγονται και ένα δεύτερο μέρος που προεκτείνει τον προβληματισμό: η Ιστορία και το Θέατρο παράλληλα, η Ιστορία και η Τέχνη παράλληλα.

Στην προέκταση του προβληματισμού θα μας βοηθήσει: 1.η ανάγνωση του παράλληλου κειμένου του έργου του **Ι. Καμπανέλλη, Το μεγάλο μας τσίρκο**. 2. Η πλοήγηση στον διαδικτυακό χώρο του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος, <http://www.ntng.gr/Default.aspx?lang=el-GR&page=23&col=28>, όπου μπορούμε να διαβάσουμε το πρόγραμμα, δημοσιεύματα, δελτία τύπου, να παρακολουθήσουμε βίντεο, να ακούσουμε ηχητικά ντοκουμέντα και να δούμε φωτογραφίες και αφίσες από τη θεατρική παράσταση του έργου του **Ι. Καμπανέλλη, Το μεγάλο μας τσίρκο**.

Μετά την παρουσίαση και αξιολόγηση τρεις συνθετικές εργασίες θα αναρτηθούν στο Wiki του μαθήματος στον φάκελο με τίτλο: **Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα.**

2. Τα μέλη της θεατρικής ομάδας ολοκληρώνουν την προετοιμασία τους. Παρουσιάζουν το πρόγραμμα και την παράσταση του αποσπάσματος ή των αποσπασμάτων, που έχουν επιλέξει από το έργο του **Ι. Καμπανέλλη Το παραμύθι χωρίς όνομα**. Η αφίσα της παράστασης έχει ήδη αναρτηθεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου. Η θεατρική παράσταση ολοκληρώνει το διδακτικό σενάριο την 3η διδακτική ώρα της Γ' Φάσης /12η ώρα του συνολικού χρόνου του διδακτικού σεναρίου.

Τα 10 τελευταία λεπτά και έχοντας ολοκληρώσει το σενάριο μας στην ολομέλεια της τάξης τίθεται το ερώτημα: **Τι θα σημαίνει για σας στο εξής «παρακολουθώ μια θεατρική παράσταση;» (προφορική απάντηση)**

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Θεάτρου (27 Μαρτίου) το σενάριο θα μπορούσε να αποτελέσει τη γνωστική βάση για ένα αφιέρωμα στον θεατρικό συγγραφέα Ι. Καμπανέλλη.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή του σεναρίου απαιτεί εντατική δουλειά κυρίως από την άποψη του χρόνου. Προϋποθέτει το «δέσιμο» των μελών των ομάδων και τον αυστηρό συντονισμό από τον εκπαιδευτικό, γεγονός που υπογραμμίζεται και με τη συνεργασία στο Wiki μαθητών και εκπαιδευτικού. Ο ψηφιακός υπομνηματισμός με υπερδεσμούς γίνεται σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό, καθώς οι μαθητές πρέπει να αντιληφθούν τον στόχο της δραστηριότητας. Ιδιαίτερα ο υπομνηματισμός, που οδηγεί σε έργα τέχνης και λογοτεχνίας, μπορεί να δημιουργήσει δυσκολίες στους μαθητές.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδου, Β & Ε. Χοντολίδου (επιμ.). 2002. *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Καπλάνη, Β. & Λ. Κουντουρά. 2004 [2000]. Η λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: από το μαθητή στον αναγνώστη. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο ... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 161-168. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Κελεπούρη, Μ. & Ε. Χοντολίδου, 2012. Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3_melete_senarion_logotekhnia_2.pdf

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. http://www.greek-language.gr/greekLang/files/document/practice/technologikos_grammatismos_3.pdf [15.11.2010].

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και ο χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf [23/9/2012].

Φρυδάκη, Ευ. 2003. *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.